

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Etnická identita slovenské menšiny v České republice

Martin Kukačka

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Martin Kukačka

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Etnická identita slovenské menšiny v České republice

Název anglicky

The Ethnic Identity of the Slovak Minority in the Czech Republic

---

Cíle práce

Diplomová práce se v obecné rovině zabývá fenoménem konstrukce etnické identity. Jejím hlavním cílem je zjistit, jakým způsobem a prostřednictvím jakých atributů je v českém prostředí vytvářena a uchovávána etnická identita slovenského obyvatelstva.

Metodika

Teoretická část práce vychází ze studia literatury a dalších relevantních informačních zdrojů. Empirická část je založena na kvalitativním výzkumu, během něhož budou pořízeny narativní a polostrukturované rozhovory se zástupci slovenské menšiny v ČR.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Slováci, identita, etnicita, menšina, ČR, kvalitativní výzkum.

Doporučené zdroje informací

- ALLPORT, Gordon. O povaze předsudků. Praha: Prostor, 2004. 574 s. ISBN 80-7260-125-3.
- BERGER, Peter, LUCKMANN, Thomas. Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1
- ERIKSEN, Thomas. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2012. 352 s. ISBN 978-80-7419-053-7.
- GÁL, Fedor. Dnešní krize česko-slovenských vztahů. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992, 112 s. ISBN 8090105947.
- GELLNER, Ernest. Národy a nacionalismus. Praha: Josef Hříbal, 1993. 158 s. ISBN 80-900892-9-1.
- HROCH, Miroslav. Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009. 315 s. ISBN 978-80-7419-010-0.
- NOSKOVÁ, Helena. O původu Slováků v Čechách. Praha: Klub slovenskej kultúry, 2001. 254 s. ISBN 80-902681-1-0.
- RYCHLÍK, Jan. Češi a Slováci ve 20. století: česko-slovenské vztahy 1914-1945. Bratislava: Academic Press, 1997. 554 s. ISBN 80-88880-10-6
- RYCHLÍK, Jan. Češi a Slováci ve 20. století: česko-slovenské vztahy 1945-1992. Bratislava: Academic Press, 1998. 554 s. ISBN 80-88880-11-4
-

Předběžný termín obhajoby

2015/02 (únor)

Vedoucí práce

PhDr. Sandra Kreisslová, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 20. 10. 2014

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 20. 10. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 24. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Etnická identita slovenské menšiny v České republice" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 25.3.2015

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval především PhDr. Sandře Kreisslové Ph.D. za odborné vedení, věnovaný čas a velmi vstřícný postoj při vedení mé diplomové práce. Za uvedení do problematiky slovenské menšiny v České republice děkuji PhDr. Heleně Noskové Csc., jejíž odborný pohled na danou tematiku a předané zkušenosti se staly pro práci významným přínosným. V neposlední řadě děkuji všem informátorům, kteří mi při provádění terénního výzkumu věnovali svůj čas, stejně tak jako své rodině za podporu při studiu.

Etnická identita slovenské menšiny v České republice

The Ethnic Identity of the Slovak Minority in the Czech Republic

Souhrn

Diplomová práce se zabývá problematikou konstrukce a udržování etnické/národní identity na příkladu slovenské menšiny v České republice. Hlavním cílem práce je zjistit, jakým způsobem a prostřednictvím jakých atributů je v českém prostředí vytvářena a uchovávána etnická/národní identita slovenského obyvatelstva a jaký pohled na tuto problematiku mají samotní aktéři tohoto společenství. Práce se opírá o kvalitativně laděný výzkum za využití techniky hloubkových rozhovorů a nezúčastněného pozorování. Práce přináší vhled do jazykové situace, kulturní spolkové činnosti a kolektivní paměti sledované skupiny.

Summary

Diploma thesis deals with the construction and maintenance of the ethnic/national identity on the example of the Slovak minority in the Czech Republic. The main objective of the thesis is to determine how and according to which attributes is the ethnic/national identity of Slovak population in the Czech environment created and maintained. Beside that it also applies to the perspective of the community participants on this issue. The work is based on qualitative research tuned for the use of technology of in-depth interviews and disinterested observation. The work provides insight into the linguistic situation, cultural club activities and collective memory of studied group.

Klíčová slova:

ČR, etnicita, identita, kvalitativní výzkum, menšina, Slováci

Keywords:

Czech Republic, ethnicity, identity, qualitative research, minority, Slovaks

Obsah

Obsah	6
1 Úvod	7
2 Cíl práce a metodika	9
3 Teoretická část	11
3.1 Literární rešerše	11
3.2 Etnická/národní identita	13
3.2.1 Identita	13
3.2.2 Kolektivní identita	14
3.2.3 Etnicita jako druh kolektivní identity	15
3.2.4 Národní identita jako druh kolektivní identity	21
3.2.5 Národní a etnická stereotypizace	22
3.2.6 Přístupy k etnicitě a národu	25
3.2.7 Konstrukce „češství“ a „slováctví“	28
3.3 Problematika národnostních a etnických menšin	30
3.3.1 Vymezení pojmu národnostní menšina v českém právu	31
3.3.2 Slovenská menšina v národnostně – menšinové politice České republiky	32
4 Praktická část	34
4.1 Terénní výzkum	34
4.2 Historický exkurz a současná situace slovenské menšiny na území ČR	37
4.2.1 Formování slovenské menšiny na území České republiky	37
4.2.2 Vývoj slovenské společnosti na českém území v kontextu s historickými mezníky Československých dějin	38
4.2.3 Současná situace slovenské menšiny v České republice	53
4.2.4 Demografická struktura slovenské menšiny v České republice	59
4.3 Konstrukce etnické identity slovenské menšiny v České republice	61
4.3.1 Migrační důvody a okolnosti informátorů	61
4.3.2 Jazyková identita	63
4.3.3 Identita „čechoslováctví“	66
4.3.4 Kulturní identita	68
4.4 Zhodnocení výsledků kvalitativního výzkumu	72
5 Závěr	75
6 Seznam použitých zdrojů	77
6.1 Literární zdroje	77
6.2 Elektronické zdroje	82
7 Přílohy	83

1 Úvod

Situace u Slováků žijících na území českých zemí se tradičně odlišovala od života ostatních historických národních skupin na tomto území. Vzhledem k dosavadnímu historickému vývoji české obyvatelstvo své slovenské spoluobčany nevnímalo jako cizince, naopak jako součást vlastního národa. Společná minulost, kulturní tradice či blízkost jazyka, to vše determinovalo jejich zvláštní postavení v českých zemích. Do roku 1993 Slováci na území českého státu menšinou nebyli, ovšem prakticky se jí nestali ani po rozdělení společného státu. Oproti ostatním minoritám vykazují určité rozdílnosti. V prvé řadě se jedná o demografické rozptýlení skupiny, které bylo ovlivněno zejména politickými událostmi. Slovenské obyvatelstvo do českých zemí přicházelo ve větší míře až po druhé světové válce a to především do pohraničních oblastí po nuceně vysídlených Němcích. V následujícím období budování socialismu a industrializace Československa, přichází další vlna Slováků na české území za prací a to především do průmyslových oblastí Ostravska, Karvinska, nebo severních Čech. Souběžně však putovalo velké množství slovenských obyvatel do hlavního města společné republiky. Praha byla vyhledávaným cílem ať už kvůli studiu, práci v průmyslových závodech a v neposlední řadě také kvůli zaměstnání ve státních institucích a stranických organizacích. Druhým významným specifikem, které však souvisí i s pestrým usídlením slovenské menšiny v českých zemích, je oproti minoritě rozdílná sociální struktura. Ta je dána pestrým profesním rozložením, které se v závislosti na obytné oblasti lišilo a vlastně stále ještě liší.

Z výše popsaných zvláštností pak plynou i obtíže slovenských sdružení v České republice, které nejen že se liší postojem k vykonávání svého účelu, ale vážne i spolupráce mezi některými z nich. Všechny tyto skutečnosti pak vlastně jen odrážejí stav slovenské menšiny v České republice, která je značně nehomogenní. Práce se tak zabývá nejen podmínkami slovenské menšiny v České republice pro konstruování a udržování jejich vlastní etnické/národní identity, ale také způsobem, jakým je slovenská identita v cizím prostředí vyvářena a uchovávána. Současně se práce snaží identifikovat hlavní atributy této identity.

Práce je rozdělena na dva hlavní úseky, část teoretickou a praktickou. V teoretické části budou ozřejměny základní pojmy, které souvisí s etnickou/národní identitou. Rozebrán tak bude pojem jak identita, tak kolektivní identita, následně pak etnicita jako druh kolektivní identity, kde je současně kladen důraz na její atributy relevantní k terénnímu výzkumu této práce. Další podkapitoly jsou věnovány národní identitě jako druhu kolektivní identity a otázkám národní a etnické stereotypizace. V souvislosti s etnickou identitou budou nakonec nastíněny hlavní teoretické přístupy k národu a etnicitě a pohled na konstrukci „češství a „slováctví“. Poslední kapitola teoretické části práce se věnuje problematice národnostních a etnických menšin z pohledu českého práva.

V praktické části práce bude čtenář nejprve seznámen s formováním a vývojem slovenské společnosti na území českých zemí v kontextu s historickými událostmi českých a československých dějin. Zobrazena je zde historie slovenské menšiny na území České republiky i její hlavní migrační vlny, stejně tak jako její územní rozptýlenost a současný stav s náhledem na její spolkovou činnost. Následující kapitoly už se věnují především konstrukci etnické identity slovenské menšiny v České republice, kdy jsou interpretovány a analyzovány poznatky z kvalitativního výzkumu, přičemž zde čtenář najde i úryvky z rozhovorů se zástupci slovenské menšiny. Poslední kapitola se pak věnuje závěrečnému zhodnocení výsledků kvalitativního výzkumu.

2 Cíl práce a metodika

Diplomová práce se v obecné rovině soustředí na fenomén konstrukce etnické/národní identity, který sleduje na příkladu slovenské menšiny v České republice. Hlavním cílem je zjistit, jakým způsobem a prostřednictvím jakých atributů je v českém prostředí vytvářena a uchovávána etnická/národní identita slovenského obyvatelstva. Na základě získaných informací především ze sekundárních zdrojů je popsán historický vývoj a zároveň analyzován současný stav slovenské menšiny na českém území, přičemž je kladen nemalý důraz na její spolkovou činnost a občanskou participaci. Tyto poznatky jsou dále východiskem pro provedení terénního výzkumu založeného na analýze volných hloubkových a polostandardizovaných rozhovorů doplněných o metodu nezúčastněného pozorování. Práce popisuje nejen to, jakými prvky je etnická/národní identita této menšiny konstruována a vytvářena, ale také do jaké míry se Slováci žijící na českém území ke své identitě hlásí.

Pro vyhotovení diplomové práce byla zvolena kombinace literárních pramenů a praktického výzkumu, kde byly využity kvalitativní metody navazující na sekundární údaje. Teoretická část práce je založena na analýze literárních zdrojů nutných pro získání znalosti o zkoumané problematice. Praktická část práce se pak věnuje především výsledkům vlastního terénního výzkumu, tedy analýze a interpretaci získaných rozhovorů s informátory, které jsou podpořeny poznatky získanými v rámci nezúčastněného pozorování a v neposlední řadě studiem relevantních dokumentů.

Klíčovou technikou sběru dat bylo pro tuto práci zvoleno volné hloubkové interview a polostandardizované interview. Podle obecné definice lze uvést charakteristiku, že „*interview je konverzace, jejímž účelem je shromáždění informací*“ (Disman 2002: 141).“ Volné hloubkové interview je nestandardizované dotazování založené na plynulém vyprávění vypravěče. Jeho prostřednictvím lze porozumět pohledu jiných lidí, aniž by byl jejich pohled omezován (Švaříček 2007: 159). Při volném hloubkovém interview badatel omezuje své zásahy na minimální projevy nutné k tomu, aby udržely tok vyprávění. Z části je pak volné hloubkové interview věnované otázkám, jimiž se vedoucí rozhovoru snaží rozvinout problémy navozené vyprávěním. Volné hloubkové interview se využívá tam, kde výzkumník nezná dostatečně zkoumané prostředí, např. životní styl, zvyky, kulturu či náboženství dotazovaných (Svoboda 2012). Při výzkumu v některých případech z volných

hloubkových rozhovorů vyplynulo polostandardizované interview. V rámci této metody je připraven seznam základních otázek či okruhů, které se vztahují ke zkoumaným jevům, přičemž jejich pořadí není striktně dané. Otázky jsou kladeny obvykle podobným způsobem, přičemž podle odpovědi na základní otázku klade tazatel další, tzv. doplňující otázky, které odpověď dotazovaného rozvíjí (Hendl 2014: 173 – 175). U obou těchto technik je výhodou, že se tazatel může zaměřit na určitá specifika každého respondenta.

Jako doplněk k provedeným rozhovorům bylo užito také metody nezúčastněného pozorování. Pozorování je základní metodou etnografa při provádění terénního výzkumu. Dle míry participace výzkumníka se zpravidla rozděluje na pozorování zúčastněné a nezúčastněné (Svoboda 2012). Při nezúčastněné pozorování, které bylo z hlediska zkoumaného prostředí a míry participace pozorovatele pro tuto práci ideální výzkumnou metodou, je minimalizována interakce s pozorovanými subjekty, přičemž je zachován odstup a neutrální přístup. Vzhledem k omezení této metody se pak doporučuje validovat získané informace pomocí interaktivních metod jako je například interview (Hendl 2014: 201 – 202).

Neméně důležitou technikou sběru dat nutnou pro výzkum a především získání obecného přehledu o dané problematice se stalo studium dokumentů. Dokumenty relevantními pro tuto práci se staly zejména publikace, tiskoviny a periodika slovenských menšinových spolků v České republice, které posloužily především jako doplněk pro data získaná pozorováním a rozhovory.

Podrobnější údaje o terénním výzkumu a jeho průběhu, včetně jeho časového rozmezí, údajů o informátorech i základních okruhů otázek pro rozhovor, jsou uvedeny v kapitole 4.1 Terénní výzkum.

3 Teoretická část

3.1 Literární rešerše

Slovenskou menšinou v České republice se nejvíce zabývá etnoložka Helena Nosková, která je autorkou několika publikací a odborných článků na toto téma. Historii, současnost i činnost slovenských spolků na území České republiky mapuje v publikaci *Pražské ozvěny: Minulost a současnost Slováků v českých zemích* (2014) a částečně také v knize *O původu Slováků v Čechách* (2001). Autorka v obou knihách popisuje vznik a vývoj slovenských menšinových spolků na českém území v průběhu celých československých dějin i po rozdělení státu. Klade důraz na to, jaký vliv na spolkovou činnost ale i samotné přicházející Slováci měly politické poměry v Československu, vytvoření československé federace, pád komunismu i rozdělení společného státu.

Nosková se věnuje rovněž migraci Slováků na české území a to z hlediska její příčiny, geografického a časového rozložení i dopadů. Tímto tématem se autorka zabývá v publikaci *O původu Slováků* (2001), ale také v knize *Kapitoly o proměnách pohraničí se zřetelem na Králicko* (2010), kterou napsala spolu s Evou Tošovskou. V této práci se autorky věnují zejména migraci Slováků do pohraničí Čech a Moravy, ovšem jsou zde zmíněny i důvody a vlny migrace do velkých českých měst, Prahu nevyjímaje.

Etnickou/národní identitou se Nosková částečně zabývá v odborné studii *Slovenčina a jej podoby vo vybraných regiónech Čiech a Moravy* (2012), kde se spolu s Ludmilou Jiráskovou zabývají používáním slovenského jazyka v Českém prostředí. Součástí odborné studie je dotazníkové šetření, které bylo uskutečněno v časovém období červenec – září 2012. Pokládané otázky se vedle vnímání přítomnosti Slováků ze strany majoritního obyvatelstva týkaly také názoru Čechů na přizpůsobování Slováků v České republice, nebo znalosti slovenské kultury. Pro tuto práci důležitou je však především poznatek z výzkumu, že v žádném regionu a lokalitě České republiky se Slováci necítí být národnostní menšinou v pravém smyslu slova. Nemají tak zájem o spolkovou činnost, která by vycházela z národního cítění, někteří z nich mají pocit menšiny jen v tom, že jejich rodinné zázemí zůstalo na Slovensku.

Slovenskou identitu Nosková popisuje také v knize *National Minorities, Identity, Education* (2010), kterou napsala spolu s Petrem Bednaříkem. Zde je kromě stručného popisu historie příchodu Slováků na české území a jejich společného vývoje popsána také rozdílnost slovenské menšiny v kultuře, zvycích i jazyku a to na základě geografické rozdílnosti jejich původu.

Slovenskou menšinou v České republice se zabývá také monografie Pavla Vranovského *Quo Vadis, slovenská menšina?* (1999), která shrnuje základní informace o této menšině a která byla vydána v rámci sdružení Obec Slováků v České republice. Publikace nabízí souhrnný pohled do historie Slováků žijících na českém území, zabývá se však i jejími specifickými rysy, etnickou/národní identitou, strukturou slovenské menšiny v rámci Prahy, nebo jejich integrací do České společnosti. Součástí monografie je také pohled do budoucnosti slovenské menšiny v České republice. V této kapitole je probírána pro tuto práci významná otázka možnosti téměř svobodného využívání slovenského jazyka v rámci občanského života v České republice.

Pro tuto práci důležitý výzkum slovenské identity byl proveden Olgou Šajerovou ze Slezského ústavu Slezského zemského muzea v Opavě. Toto sociologické šetření bylo realizováno v roce 1994 v oblasti Těšínska a jeho výsledky jsou součástí publikace *Menšiny a právo v České republice* (2009). Výzkum ukázal, že Slováci se stali po rozdělení republiky specifickou národnostní menšinou. Jejich etnickými identifikačními znaky se stal slovenský jazyk, slovenská kultura a především také vědomí příslušnosti ke slovenskému národu. Převážná většina Slováků žijících v Čechách uvedla jako svůj mateřský jazyk právě slovenštinu, u nadpoloviční většiny z nich převládal zájem o slovenskou kulturu a ke své vlasti uvedli většinou kladný vztah. Důležité však také bylo zjištění, že tázaní Slováci se v době výzkumu s menšinovým postavením v rámci České republiky stále neztotožnili, zdůrazňovali, že pocházejí z Československa a nepřejí si v ČR žít jako menšina.

3.2 Etnická/národní identita

3.2.1 Identita

V případě definice pojmu identita je vždy důležité uvědomit si obě jeho roviny. Identita může být osobní (individuální) nebo kolektivní (sociální). Existuje mnoho definic identity, které se liší jak autory, tak způsobem jejího vnímání. Přístupy k identitě se rozdělují na silné a slabé, kdy silné koncepce identity vycházejí z původního významu pojmu identity, tedy ze stejnosti osoby v čase a ze stejnosti osob tvořících sociální společenství. Slabé přístupy naopak identitu považují za měnící se podle situace, času, místa či okolností (Výrost, Slaměník 2008: 109 – 111). Identita je klíčovým prvkem subjektivní reality. Mezi ní a společností existuje dialektický stav. Utváří se během sociálních procesů a k jejímu utvoření je třeba jak jedinec, tak společnost. Jakmile je vytvořena, je udržována, obměňována a dokonce i přebudována sociálními vztahy. Sociální procesy, jež se podílejí na formování i udržování identity jsou dány sociální strukturou. Určité historické sociální struktury pak dávají vzniknout typům identity, které jsou v každém jednotlivém případě dobře rozpoznatelné. Pro tuto práci dobrým příkladem poslouží právě příklad identity slovenské a její konstrukce a udržování v cizím, tedy českém prostředí. Ve výsledku to tedy znamená, že typy identit jsou v každodenním životě pozorovatelné a že zmíněná tvrzení mohou být ověřitelná nebo popíratelná. Identita je tedy jev, který je výsledkem dialektiky vztahu jedince a společnosti. Je však nutno dodat, že typy identit jsou výhradně sociálními produkty a představují relativně stabilní prvky objektivní sociální reality. Identity jako takové se stávají předmětem určitého způsobu teoretického uvažování v jakékoliv společnosti (Berger, Luckmann 1999: 56 – 91).

Všichni jedinci jsou tak ovlivněni sociálním prostředím, ve kterém se nacházejí. V rámci identity se rozlišuje mezi sociologickým přístupem, který v rámci symbolického interakcionismu reprezentují sociologové George H. Mead, Erving Goffman a Charles H. Cooley, a psychologickým přístupem, který je v podobě strukturalismu zosobněn Ferdinandem de Saussurem a Wilhelmem von Humboldtem. Pro symbolický interakcionismus je každá lidská bytost specifická, přičemž to co se mění je společnost. Pro strukturalismus jsou naopak lidé produktem společnosti a právě ta mění jedince (Seweryn, Smagacz 2006: 22).

Konstrukci sociální identity popisuje Tomas Hylland Eriksen, který tvrdí, že sociální identita je konstruována vždy pouze prostřednictvím identifikace s někým či

vymezením se vůči někomu a nejdůležitější jsou při vytváření identit právě ony rozdíly či kontrasty. Pokud se tak člověk může identifikovat pouze ve vztahu k někomu jinému, je identita proměnlivá a to právě v závislosti na tom, ke komu je vztahována (Eriksen 2007: 68 – 74).

3.2.2 Kolektivní identita

Kolektivní identita je pocit sounáležitosti k danému společenství, ať už je to etnikum, národ či rasa, přičemž se jedinec identifikuje s jednotlivými pravidly, zvyklostmi a hodnotami této skupiny. V nejširším smyslu lze kolektivní identitu chápat jako osobní identifikaci člena určité skupiny právě s touto skupinou (Hernegger 1982: 19 cit. dle Hirt, Jakoubek 2005: 163). Jedinci vnímají určitou podobnost v rámci této skupiny a to znamená, že kolektivní jednání a zájmy jsou povýšeny nad jednáním a zájmy individuálními (Tesař 2007: 53). Kolektivní identita není přirozená, jedná se stejně tak jako v rámci jakékoliv identity o sociální konstrukt, záměrný či nezáměrný důsledek interakcí. Výsledkem tohoto procesu je konstrukce podobnosti příslušníků jednoho kolektivu v kontrastu cizosti či odlišnosti k druhým (Hroch 2003: 361 – 367).

Lze předpokládat, že i ve sledovaném případě slovenské identity dochází k její konstrukci na základě kontrastu k jiné skupině. Slovenská menšina na území českých zemí se tedy vyhraňuje především vůči majoritní české společnosti, neboť kolektivní identitu produkuje sociální konstrukce hranic. Tyto hranice pak definují cizince a bližní, příbuzné a nepříbuzné, přátele a nepřátele, kulturu a přírodu nebo civilizaci a barbarství. Tato hranice, která s sebou nese proces zahrnování a vylučování pak stanovuje rozdíl mezi členy a nečleny, respektive ukazuje protiklady těch, kteří jsou součástí dané komunity. Konstruování těchto hranic a jejich vymezování se děje na základě symbolických kódů rozlišování, neboť aby mohlo dojít ke konstrukci kolektivní identity, je třeba rekonstruovat nejjednodušší rozdíly a odlišnosti těmito základními kódy implikované. Jádrem všech těchto kódů a jejich základem je pak princip binární opozice, již zmíněný dialektický vztah, tedy neustálé utváření hranice mezi „my“ a „ti druzí“ (Hroch 2003: 361 – 367).

Konkrétní podoba kolektivní identity se projevuje společně sdílenými idejemi a zájmy. Tato sdílená identita dále vytváří integrační funkci ve skupině a má takzvaný sjednocující princip, který vytváří právě zmíněnou binární opozici (Hernegger 1982: 19 cit. dle Hirt, Jakoubek 2005: 163). Pojem „my“ v kolektivní identitě je tedy obraz, který si o sobě vytváří určitá skupina, s kterou se její příslušníci identifikují. Tato příslušnost ke

skupině, neboli identita je tak silná, jak je silná sounáležitost a vědomí členů skupiny (Assmann 2001: 122). S kolektivní identitou úzce souvisí také pojem kolektivní paměť, které se jako jednomu z atributů etnicity věnuje následující kapitola.

3.2.3 Etnicita jako druh kolektivní identity

Etnická identita je v této práci považována, stejně jako identita národní, za specifický druh kolektivní identity. Jedná se tudíž o relaci mezi „my“ a „oni“, přičemž hranice mezi těmito dvěma celky je pojmána jako sociální produkt, jehož důležitost se postupem času mění či dokonce zaniká (Hirt 2007).

Etnicita a etnická/národní identita jsou pro některé autory synonymy, někteří autoři je naopak rozlišují. Na rozdíl od etnicity však není etnická/národní identita buďto vykonstruovaná, nebo daná, ale jedná se o subjektivní identifikaci jedince s etnickou skupinou či etnikem. Tento druh identity lze definovat jako pocit příslušnosti k určitému etniku (národu), v rámci něhož jsou sdíleny společné prvky, jako jsou například jazyk, dějiny, předci, hodnoty a ideály (Průcha 2010: 120). Tento typ identity se projevuje především v případě, kdy je jedinec delší dobu ve společnosti osob s rozdílnou etnickou/národní identitou. Příkladem může být právě migrace lidí do jiné země, kde jsou takovými rozdílným společenstvím například Slováci žijící v České republice. Každá etnická/národní identita se liší ve svém vlastním definování (Seweryn, Smagacz 2006: 23).

Každá ze skupin má obvykle rozdílné názory na atributy či charakteristiky, kterými je jejich identita konstruována. U některých skupin je při konstrukci etnické identity nejvíce zdůrazňován jazykový prvek. Tak tomu je i v případě vědomí odlišnosti Slováků vůči Čechům. Je však nutné podotknout, že u jednotné a stabilní skupiny je jazyk statickým elementem, zatímco u menšiny hrozí v závislosti na interakci s majoritní skupinou jazyková asimilace, čímž se jazyk stává dynamickým faktorem, který život této skupiny může různě ovlivňovat. Na rozdíl od fyzického vzhledu a tělesných funkcí nejsou tyto faktory dědičné. Pocit sounáležitosti, kulturní zvyklosti či užívaný jazyk a další atributy etnické identity jsou však determinovány právě prostředím, v kterém jedinec žije (Seweryn, Smagacz 2006: 25). Následující kapitola se atributy etnické identity, které jsou pro tuto práci relevantními, zabývá podrobněji.

3.2.3.1 *Atributy etnicity*

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, etnické členství tvorbu skupiny podporuje. Takto sdílená etnicita má mnoho různých atributů, jimiž je i k protikladu vůči druhé skupině konstruována. Podstatnými znaky všeobecně platné definice ať už národní či etnické skupiny jsou (Hutchinson 1996 cit. dle Šmíd, Vařura 2007: 11):

- Společné jméno, ke kterému se členové skupiny hlasí,
- prvky společné kultury odlišující menšinu od majoritní společnosti, kterými jsou ve většině případů náboženství, zvyky a jazyk,
- mýtus společných předků, kteří nemusí být podloženi skutečností, může jít o smyšlené předky, hlavní je však představa společného původu v prostoru a čase,
- sdílená historická paměť a tedy vzpomínky na společnou minulost, společné události či významné osobnosti,
- spojitost s rodnou zemí, na které však etnická skupina nemusí přebývat
- pocit vzájemnosti.

Každá z etnicit je však originální, proto i její atributy se vždy liší a mají různou důležitost. Tato kapitola se tak věnuje relevantním atributům, které se i v rámci praktické části této práce na konstrukci etnické/národní identity slovenské menšiny v České republice podílejí nejvíce. Jsou jimi jazyková identita, prvky společné kultury a kolektivní paměť.

Jazyková identita

Jazyk jako takový je jakýmsi objektivním skladištěm ohromného množství nahromaděných významů a zkušeností. Tyto zkušenosti jsou pak v čase zachovávány a předávány dalším generacím. Při používání jazykového systému se subjektivní významy jedince stávají objektivními a zároveň tedy i reálnějšími, jazyk tak poskytuje prostředky pro neustálou objektivizaci lidské zkušenosti. Jazyk tak vytváří zásobu vědění a pomáhá tak člověku rozlišovat realitu (Berger, Luckmann 1999: 39 – 40). Lidmi je jazyk užíván ke komunikaci, prostřednictvím něj přijímají a sdělují informace. Prostřednictvím jazyka lidé myslí a odlišují se jím také od ostatních živočichů (Soukup 2009: 91).

Ve střední Evropě bývá zejména jazyk považován za kritérium k příslušnosti k národu. Je však nutno dodat, že tímto kodifikačním kritériem je jazyk literární, tedy kodifikovaná fikce, ne přirozený dialekt, navíc existují případy, kdy jeden národ používá více jazyků,

nebo naopak více národů hovoří jazykem stejným. Nelze však vyvrátit, že příslušnost k etnickému národu je vytvářena na základě vědomí odlišnosti, jehož základem může být právě například jazyk nebo náboženství, zároveň je ale nutno dodat, že takovéto vědomí odlišnosti vzniklo jen v důsledku dlouhodobé politické hranice (Rychlík 1997: 18). I přesto, že neexistuje žádný přímý vztah mezi jazykem a identitou, je jazyk nejcitlivějším ukazatelem vztahu jednotlivce v dané sociální skupině, neboť určuje jeho způsob myšlení a ovlivňuje jeho pohled na svět.

Nejdůležitějším prvkem v životě každého jedince je mateřský jazyk, kterým člověk myslí, sní a počítá. Tyto hlavní kritéria mateřského jazyka jsou však nedostatečnou definicí, neboť se tento jazyk v závislosti na čase může měnit. Tato skutečnost nastane v případě, žije-li jedinec delší dobu v zemi, kde se používá jiný jazyk, než jeho původní mateřský (Skutnabb-Kangas 1981: 12 – 14). V rámci etnických menšin a jazyka je důležitý také bilingvismus neboli dvojjazyčnost. „*Bilingvismus označuje schopnosti a komunikaci ve dvou jazycích* (Lam cit. dle Harding-Esch 2001: 40).“ Oba jazyky existují v jednom jazykovém kolektivu, čímž vytvářejí jediný sociálně komunikační systém a funkčně i vzájemně se doplňují. Současně je ale důležité rozlišit mezi bilingvní společností a bilingvním jedincem, neboť i přesto, že společnost je celá monolingvní, může v ní žít bilingvní jedinec (Harding-Esch 2008: 40).

Od 12. století se v Evropě utvářely, zprvu ještě ve stínu latiny, která měla do té doby spolu s řečtinou dominující roli, svébytné literární jazyky. Dělo se tak nejdříve v západní a střední Evropě, se zpožděním tří století pak vznikla také literární podoba dalších evropských jazyků včetně češtiny a polštiny. Do 16. století se státy o národní jazyky zajímaly jen výjimečně, poté však ve většině evropských států nastoupila jakási uvědomělá snaha o jazykovou homogenizaci neboli projev absolutistické snahy o unifikaci všech složek života státu (Hroch 2009: 81 – 82). V důsledku toho, že nevládnoucí etnické menšiny multietnických impérií ve střední a východní Evropě ovládaly víceméně celistvá území, nedocházelo zde téměř k žádné asimilaci (Hroch 2009: 87). V období formování národů začátkem 19. století v rámci nevládnoucích etnických skupin existovaly dvě jazykové skupiny. Češi mohli navázat na starší, ačkoliv oslabenou tradici spisovného jazyka, řadí se tedy do první skupiny, Slovinci naopak tradici jazyka postrádali, neměli tak na co navazovat a řadí se tudíž do skupiny druhé. Polština se naopak prosadila do národních jazyků, které se takto zformovaly již ve středověku či později a dále se rozvíjely

(Hroch 2009: 88 – 89). Právě ve vyhraňování se Čechů vůči Němcům a Slováků vůči Maďarům hrála jazyková odlišnost významnou roli. Toto dělení totiž vycházelo z protikladu Slovanů a Neslovanů, kde lze spatřit markantní jazykový rozdíl. Při vyhraňování se Slovanů proti Čechům to však bylo komplikovanější.

U Čechů, ale i u Slováků existoval pocit blízkosti, který byl způsoben právě neexistencí takovéto jazykové bariéry, čemuž navíc nahrávala skutečnost, že stará čeština jako liturgický jazyk, byla v této době běžně používána slovenskými evangelíky. Zároveň s pocitem blízkosti zde však existoval také pocit odlišnosti, který byl způsoben vývojem obou národů v odlišných státních útvarech, tudíž s odlišným historickým vědomím a jinou sociální strukturou. V 19. století tak na místo zemských vazeb nastoupila vazba jazyková, která byla převzata z učení německého filozofa Johanna Gottfrieda Herdera, který národ pokládá za skupinu lidí spojenou právě společným jazykem. Slované však německý koncept, který měl za cíl sjednocení samostatných knížectví do jednotné říše, naprosto obrátili, neboť jim šlo o rozdělení říší stávajících. Jazykovým chápáním národa tak padly možnosti vytvoření teritoriálního národa zemí České koruny, dvojjazyčných politických národů Českého a Moravského, ale také vytvoření mnohojazyčného teritoriálního uherského národa na Slovensku. Zároveň se zde však otevřela možnost vytvoření jednoho československého národa s jedním jazykem (Rychlík 1997: 24 – 25).

Sdílená kultura

„Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím (Murphy 2004: 32).“ Pojem kultura má svůj původ však již ve starověku. Základ pojetí kultury, jako charakteristiky lidské vzdělanosti, položil římský filozof Marcus Tullius Cicero, kdy začala kultura vystupovat jako hodnotící pojem, kdy se díky jejímu vlivu člověk povznáší k vyšší formě individuální i sociální identity. V 17. století pak silně ovlivnil osvícenecké pojetí kultury Samuel von Pufendorf, který vymezil kulturu v důsledné kontrapozici vůči přírodě. Pro jeho chápání kultury je tak důležitý sociální aspekt kultury, přičemž zahrnuje do kultury všechny lidské výtvořiny a společenské instituce, tedy jazyk, vědu, morálku, zvyky, odívání i bydlení. Do oblasti vědeckého zájmu se tak dostala i rozsáhlá oblast produktů lidské činnosti. Předpoklady k překonání této osvícenské koncepce kultury položil Johann Gottfried Herder, který předložil hypotézu, že člověk své fyzické nedostatky nahrazuje kulturou jako specificky lidským nástrojem

adaptace k prostředí, přičemž rozhodující úlohu v tomto procesu hrají tradice. Herder také zdůrazňuje instrumentální roli jazyka pro existenci člověka a kultury a považoval kulturu za univerzální lidský fenomén. Herderovu koncepci lze považovat za vyvrcholení teorií kultury (Soukup 2005: 276 – 279). Při zkoumání jiné kultury je nutné především zbavit se etnocentrického pohledu a tedy snažit se neposuzovat jinou kulturu na základě kultury vlastní. V opozici k etnocentrismu stojí kulturní relativismus, který chápe každou kulturu jako jedinečnou a proto by neměly být zvyky, hodnoty a normy jedné kultury hodnoceny podle měříte kultury jiné (Soukup 2005: 288).

Pro srovnání kultur lze použít dvou metod. Jedná se o metodu diachronní, která srovnává změny uvnitř společnosti v průběhu času a o metodu synchronní, kdy jsou srovnávány údaje několika skupin v určitém časovém období. Metoda diachronní, pokud je využívána současně ve více společnostech, poskytuje obrázek vývoje společností a jejich proměn v čase, metoda synchronní pak podává informace o jednání či chování lidí v mnoha odlišných kulturách najednou (Lawless 1996: 44 – 45). Lawless také definoval sedm nejdůležitějších aspektů kultury – kulturu naučenou, sdílenou, symbolickou, integrovanou, racionální, dynamickou a adaptivní. Aby člověk mohl v kultuře existovat, musí se jí socializací naučit. V procesu socializace mají největší vliv rodina, škola, vrstevníci a čím dál více také masmédiá. Učení se kultuře pak probíhá cestou formální, která je institucionalizována například v podobě školství a cestou neformální, tedy náhodnou a každodenní. Kultura je sdílená, jedinec přejímá, neboli sdílí stejný kulturní systém jako daná skupina. V kultuře je používáno symbolických systémů, tím nejběžnějším je řeč (viz Jazykový identita). Vnitřní složky kultury jsou vzájemně propojené, kultura je tak integrovaná a zároveň racionální, neboť je celistvá ve svém chápání. Kultura je konečně také dynamická, neboť se neustále mění a vyvíjí v čase, je však také adaptivní, protože k proměně vlastní kultury dochází při změně prostředí, ale také při kontaktu s kulturou jinou (Lawless 1996: 46 – 66).

Románské jazyky i Angličtina dlouho pro označení kultivace, zdokonalení a pokroku využívaly místo slova kultura pojem civilizace. V řadě prací 20. století tak se civilizace stává ekvivalentem pojmu kultura (Kroeber, Kluckhohn 1952: 37 cit. dle Soukup 2005: 284 – 285). Někdy se pojem civilizace chápe jako součást pojmu kultura, zahrnující v sobě především materiální stránku věci, jindy je mezi těmito pojmy spatřován zásadní rozdíl. Stručně by se dalo charakterizovat, že kulturu tvoří mýty, náboženství a umění,

přičemž civilizací se rozumí technika, technologie a věda. Civilizace však může být chápána také jako stupeň hmotného a duchovního vývoje, dosažený určitou společností v určité vývojové epoše (Šubrt 1996: 8).

Kolektivní paměť

Výše bylo zmíněno, že kolektivní paměť je důležitým zdrojem stereotypů. S pojmem kolektivní paměti přišel francouzský sociolog Maurice Halbwachs. Kolektivní paměť je vlastně skupinová paměť, kterou disponuje každá skupina či společnost. Tato paměť je jakousi živoucí pamětí skupiny a spontánně tak vnímá vše, co se v dané společnosti událo. Jedná se tedy o představy a postoje vůči minulosti, které se však v čase neustále mění a vyvíjí, přičemž se na nich může podílet každý jednotlivý člen příslušné společnosti. Tímto nekončícím procesem je pak neustále spoluvytvářena a redefinována daná kolektivní identita (Halbwachs 1985 cit. dle Hirt 2005: 163 - 168).

Kolektivní paměť lze rozdělit na dvě skupiny. Jednak na paměť historickou, která je považována za jakési oficiální převyprávění minulosti a na paměť živou, která odkazuje na minulost prostřednictvím prožitků. Obě tyto formy paměti mají odlišné původy, i přesto ale navzájem k sobě vytvářejí vztah. Je totiž důležité, aby se jednotlivci s historickou pamětí ztotožnili a tudíž spojili historickou paměť s pamětí živou. Je však nutno dodat, že kolektivní paměť jako celek může být různě vnímána a tedy i interpretována, tím pádem je nezbytné nezkoumat ji jen jako nějaký jev, nýbrž jako jakýsi koncept, který dovoluje právě skloubení těchto různých představ (Mayer 2003: 37 - 38).

3.2.4 Národní identita jako druh kolektivní identity

Národní identita, stejně tak jako identita etnická, je opět konstruována jako pozice proti všem těm, kteří jsou vnímáni jako „ti druzí“. Identita není neměnná, přetváří se a vyvíjí v průběhu doby, též jde o jakousi společenskou představu, která je vyjadřována symboly určité společnosti (Mayer 2003: 31).

Národní identita nevznikla přirozeně, ale jedná se o sociální konstrukt, který prošel historickým vývojem, neboť byl utvářen politickou a sociální historií, nutností mobilizovat masy a vyjádřit tak něco z jejich potřeb. Národní identita je důležitou součástí moderní evropské historie, neboť je závislá na existenci státu, ať již daný stát existuje, či nikoliv (v tomto případě je pak ohniskem identity chybějící stát, který vyvolává nacionalistická hnutí, díky čemuž má národní identita občas tendenci přerůst do ideologického charakteru). Důležitou se národní identita stala především v 19. století při formování moderních států, kdy se slavné rituály svátků, hymny, nebo přehlídky staly jejím předdefinováním. Důležitým aspektem národní identity je její kulturní obsah. Národní styl v literatuře, hudbě a výtvarném umění, stejně tak jako národní jazyk vznikly prostřednictvím vysoké kultury divadel, muzeí, akademií či univerzit, které daly vzniknout elitám, které posléze vedly silná národní hnutí devatenáctého století a vytvořily moderní společnost (Hroch 2003: 203 – 212). Důležité je také poznamenat, že národní identita má občas tendenci přerůst do ideologického charakteru. Pokud byla identita definována z hlediska občanství, byla šířena zákony, ale také novinami či prostřednictvím projevů (viz kapitola 3.2.6 Přístupy k etnicitě a národu).

3.2.5 Národní a etnická stereotypizace

Lidské myšlení využívá pro jednodušší pochopení světa procesu kategorizace, neboli také generalizace. Podle Allporta má proces kategorizace několik charakteristických znaků. Proces generalizace formuje velká seskupení informací, a tedy je rozřazuje do jednotlivých, předem vytvořených kategorií. Kategorizace se také co nejvíce přizpůsobuje jednotlivým seskupením, neboli rozřídí lidské myšlení co možná nejjednodušším způsobem. Generalizace však také pomáhá člověku rychle identifikovat objekt, dává všemu jistou příchuť či barvu, která následně vyvolává stejné představy či emoce. Názorným příkladem může být například strom, zelenina, nebo ovoce. Jak již bylo naznačeno, kategorie mohou být více, či méně racionální (Allport 2004: 51 – 54).

Walter Lippmann představil v roce 1922 koncept stereotypizace. Stereotypy definoval jako „obrazy v našich hlavách“ částečně vytvořené prostředním a částečně lidmi. Lidé tak podle něj nereagují přímo na objektivní realitu kolem sebe, ale na to, co tato realita představuje v jejich hlavách (Leyens, Yzerbyt, Schadron 1994: 9 – 10). Vytvořit si však racionální předpoklad o nějaké skupině vyžaduje alespoň základní znalost typických vlastností této skupiny, tudíž lze tvrdit, že iracionální kategorie mohou vznikat bez této podmínky jednodušeji. Mnoho představ tak vzniká pomocí převzatých informací a mají pak za následek vznik tzv. dezinformační kategorie. Hlubšího rázu jsou pak úsudky, které fakta nebo získané zkušenosti cíleně přehlížejí (Allport 2004: 51 – 54). „*Stručně řečeno, důkaz, který je v rozporu s naším zobecněním, nepřipustíme a nedovolíme, aby je pozměnil; jen zběžně ho přiznáme, ale nepustíme si ho k tělu* (Allport 2004: 55).“ Největším problémem je určení hranice v rozlišování toho, co předsudek je a co již předsudek není. Každý člověk má nějaké předsudky, to je však velice obecný závěr, s kterým se není možno spokojit (Allport 2004: 56).

3.2.5.1 *Stereotypy*

Definice stereotypů se různí podle autorů. Velmi obecná definice tvrdí, že stereotypy jsou sdílenými přesvědčeními o osobních attributech, obvykle především o osobnostních rysech, ale také o chování určité skupiny lidí (Leyens, Yzerbyt, Schadron 1994: 9 – 10). Stereotypy jsou nekritická zobecnění, která zjednodušují a generalizují, a to bez jakýchkoliv citových tendencí. Tato skutečnost představuje hlavní rozdíl oproti předsudkům, s kterými jsou si jinak stereotypy velice podobné a které jsou rozebrány v následující kapitole.

Stereotypy jsou pevná přesvědčení, a to ať již v podobě představ o ostatních, které jsou nazývány heterostereotypy, nebo představ o sobě samých, tedy autostereotypy. Jedná se nástroj pro vytváření a udržení představ příslušníků nějaké skupiny o sobě samých, přičemž napomáhají k zařazení jedinců pomocí předem daných ukazatelů či také kategorií. Pokud takovéto skupiny tvoří národy, jedná se o stereotypy národní (Hroch 2009: 240 – 242). Stereotyp je ovšem až konečným produktem celého procesu stereotypizace. Tento proces je především přiřazením určité skupině lidí, například právě etnické minoritě či naopak majoritě, určité sdílené znaky a stereotypní atributy. Stereotypizace je tedy procesem aplikování stereotypního úsudku na všechny členy dané skupiny, čímž se v tomto smyslu její členové stávají zaměnitelnými (Leyens, Yzerbyt, Schadron 1994: 11).

Podkategorií stereotypů jsou národní stereotypy. Jejich hodnotící povaha vytváří dichotomii již zmíněných převážně kladných autostereotypů, neboli představ o vlastním národě a obvykle záporných heterostereotypů, neboli představ o národě jiném. Takovéto národní stereotypy je dále důležité rozlišit z hlediska kontextu, ve kterém vznikaly. V sociálním kontextu se jedná například o společenské styky a pracovní kontakty, důležitý je ale také hospodářský kontext, nebo politicko – ideologické prostředí, kdy stereotypní negativní představa o vlastnostech národního nepřítele podmiňovala formulování pozitivních heterostereotypů o nepřátelích nepřítele. Důležitý je však také kontext historický, neboť významným zdrojem jak pozitivních, tak negativních stereotypů je kolektivní paměť. Národní stereotypy nejsou pevné, je třeba rozlišovat prostředí, ve kterém stereotyp vznikl a prostředí, kde dojde k jeho přijetí, nebo také nepřijetí (Hroch 2009: 240 – 242). Tento jev lze velmi dobře pozorovat právě na etnických menšinách.

3.2.5.2 Předsudky

Předsudek je slovo odvozené od latinského substantiva *prejudicium*. Znění jeho nejkratší definice vymezuje předsudek jako smýšlení o ostatních špatně a bez náležitého opodstatnění. Špatnou vlastností této definice je však její neúplnost, neboť odkazuje pouze na negativní, odmítavý předsudek. *New English Dictionary* interpretuje předsudek jako příznivý či nepříznivý postoj vůči osobě anebo věci, který člověk zaujímá předem, bez opravdové zkušenosti nebo bez ohledu na ni. Je však důležité zmínit, že i tato negativní definice má své opodstatnění, neboť etnický předsudek je většinou odmítavý (Allport 2004: 38). Podle Nicky Hayes je předsudek fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu (Hayes, 2007: 121). „*Člověk, který má předsudky, nezvažuje při posuzování druhých žádná alternativní vysvětlení. Výsledek jeho interpersonálního hodnocení je dopředu určen nějakou libovolnou vlastností toho druhého* (Hayes, 2007: 121).“ Etnický předsudek znamená tedy neopodstatněnou představu o skupině jako celku, přičemž právě neopodstatněnost zde hraje významnou roli. Náзор lze považovat za neopodstatněný, pokud postrádá faktický základ.

Problém nastává v určení hranice, jaká fakta jsou zapotřebí k tomu, aby byl daný názor oprávněný, neboť člověk s předsudkem bude téměř vždy tvrdit, že má pro své názory důvodů dostatek. Na druhou stranu se názory lidí jen zřídka opírají o naprostou jistotu a tak je náležité opodstatnění vlastně vždy jen otázkou pravděpodobnosti, často velmi malé, či dokonce neexistující. Člověku stačí ve své podstatě jen velmi málo důkazů a pravděpodobností k tomu, aby si vytvořil vlastní názor na věc. Čím se lze opět vrátit ke kategorizaci či generalizaci. Přílišná generalizace však může vést právě k vytvoření předsudku, je však důležité dodat, že ne každá nadměrná generalizace je předsudek. Někdy jde pouze o mylnou představu, kterou člověk bez předsudků získá na základě neúplných informací, přičemž je ale schopen po dodatečném zjištění nových skutečností svůj úsudek přehodnotit. Takovéto přehodnocení u člověka s předsudky přirozeně není možné, neboť na rozdíl od mylné představy se předsudek všem novým důkazům brání (Allport 2004: 40 – 41). „*Etnický předsudek je tak antipatie, která vychází z chybné a strnulé generalizace. Tuto antipatii lze pociťovat nebo vyjádřit. Může být namířena proti skupině jako celku, anebo proti jedinci, protože je příslušníkem této skupiny* (Allport 2004: 41).“

3.2.6 Přístupy k etnicitě a národu

Podobnost pojmů etnická a národní identita již byla ozřejmena výše. Stejně tak bylo řečeno, že oba tyto pojmy lze označit za jedny z konkrétních projevů kolektivní identity.

V rámci multikulturalismu etnicita primárně stojí na přesvědčení, že hranice kultur se kryjí s hranicemi etnických skupin (Banks 1996: 70 in Hirt 2005: 22 – 23). Marné je hledat definici tohoto výrazu, neboť na kategorii etnicity je nutno pohlížet jako na předmět analýzy, nikoliv jako na její nástroj (Hirt 2005: 24). Národní identita, jak už její název značí, je úzce spjata s národem jako takovým a v opozici vůči národům ostatním se také konstruuje.

V přístupu k etnicitě, se rozlišuje mezi primordalistickým a konstruktivistickým (modernistickým) pohledem. Fredrick Barth popisuje etnicitu jako organizační nádobu, která je v průběhu času neměnná a definuje tak základní identitu. Barthův přístup se právě díky zmíněné neměnnosti dá označit za primordalistický, na což také upozorňuje jeho kritik R. Cohen. Právě Cohen tvrdí, že etnické identity nestagnují, ale rozvíjejí se, přičemž etnicitu definuje jako neformální politickou organizaci, která ke svému vývoji potřebuje kulturní hranice (Eriksen 2012: 95 – 99).

V konstruktivistickém pojetí etnicita znamená chtěný produkt členů dané společnosti (Lozoviuk: 168). Tento přístup tvrdí, že etnicita vznikla až s příchodem moderní společnosti a tedy s nástupem industrializace a urbanizace, odtud také synonymum modernismus. Modernismus tedy nesouhlasí s daností či vrozeností etnicity (Hirt 2007). Z modernistického přístupu se dále vydělil instrumentalismus a konstruktivismus, tyto přístupy jsou podrobněji vysvětleny níže.

Etnicitou se tedy rozumí společenský a organizační princip určité skupiny. Jedná se o řadu prvků, které podmiňují systém představ, jež je charakteristický jen pro určité společenství a který se stává převládajícím pouze za určitých společenských podmínek, které existují jen v moderním světě (Gellner 1993: 149). Obecně platí přístup, že etnicita vychází z primordalistického předpokladu, tedy že etnika jsou přirozené, starobylé a navzájem oddělené kolektivní útvary založené na biologické příbuznosti. V těchto etnikách je sdílána specifická kultura, díky níž pak existuje pocit sounáležitosti nositelů této kultury, tedy již zmíněná kolektivní identita (Hirt 2005: 23 – 29).

Národ je bezpodmínečně spjat s etnicitou jako takovou, není tedy náhoda, že i přístupy ke vzniku národů jsou do jisté míry totožné s přístupy k etnicitě. V případě vzniku národů se rozlišují opět tyto dva protichůdné pohledy, tedy primordialismus a modernismus (Gellner 1993, 28).

Primordialismus vychází z přesvědčení, že příslušnost k národu je přirozenou součástí lidských bytostí a že tedy národy, stejně tak jako etnika, mají starobylý původ. Primordialistický přístup je založený na tom, že národy jsou jednotky obsahující jednotnou kulturu, společný jazyk a historický či pokrevní původ. Současně je však nutno dodat, že primordialismus musí být chápán pouze jako přístup, nikoliv jako teorie, neboť jde o přístup s neproblematickou daností, který nebyl podroben kritickému zkoumání (Özirimli 2000, 64 cit. dle Hirt 2007). V současnosti se o primordialismu hovoří jako o zastaralém přístupu, která nelze na moderní společnost aplikovat a je tak možné využít ho jen v těch etnických skupinách, kde převládá individualismus (Jenkins 1997: 7 – 13).

Modernismus, jako opoziční přístup, pak vychází z názoru, že národy jsou produktem specifických společenských a historických podmínek, které nastaly až ve zmíněné době modernity. Předmětem studia modernistických teorií však nejsou národy samy o sobě, ale především nacionalismus. Nacionalismus je politickou doktrínou, která sice vychází z primordialistických premis, avšak směřuje k vytvoření a ustavení národů coby emancipovaných politických jednotek v rámci samostatných národních států (Hirt 2007). „*Nacionalismus předchází národům. Národy netvoří státy a nacionalismus, nýbrž je tomu přesně naopak* (Hobsbawm 2000, 15 cit. dle Hirt 2007).“

Z hlediska modernistických teorií nacionalismu se primordialismus vyjevuje jako součást nacionalistické propagandy a má tak být předmětem, ne východiskem analýzy národů (Hirt 2007). Nejznámějšími z četných konceptualizací nacionalismu v modernistickém přístupu jsou konstruktivismus a instrumentalismus. V konstruktivismu se národ zobrazuje především jako jazyková kategorie, která organizuje politické vidění světa i sebezapojení lidských subjektů neboli jejich identity. Instrumentalismus naopak klade důraz na ideologické aspekty vytváření národů a tedy i k nim vztažených identit. Instrumentalismus tak chápe nacionalismus jako praktický nástroj, tedy instrument, díky němuž se politici či politická uskupení proderou k masové podpoře při soupeření o bohatství, prestiž a moc. Je však také nutno doplnit, že tyto dva směry zobrazující

nacionalismus nestojí ve vzájemném protikladu, ale naopak se vzájemně doplňují i v praxi a rozlišovány bývají zejména z hlediska teorie (Hirt 2007).

Ernest Gellner chápe nacionalismus jako původně politický princip, podle kterého se národní a politická jednotka překrývají a podobnost v rámci jedné kultury je tak základním sociálním poutem (Gellner 1993:12 – 13). „*Jedná se tak o teorii politického oprávnění, která požaduje, aby etnické hranice nebyly přetaty politickými hranicemi, a především, aby etnické hranice uvnitř daného státu neoddělovaly držitele moci od ostatních, je to zásada stejnorodých kulturních jednotek a povinné kulturní jednoty vládců a ovládaných* (Gellner 1993: 12).“

Nacionalismus není nahodilým jevem, jedná se o neodbytnou přítomnost národního cítění, která se sice nevyskytuje univerzálně, avšak jako taková se podle modernistů zrodila v charakteristikách moderního světa, tedy počátkem 19. století (Gellner 2003: 19 – 29). Poněkud rozdílný pohled na nacionalismus má Anderson. Na rozdíl od Gellnera, který se soustředí na politické aspekty nacionalismu, se Anderson zaměřuje spíše na sílu a přetrvání národní ideologie a národního cítění. Dokládá to faktem, že lidé jsou schopni pro národ i zemřít (Anderson 2008: 53 – 60). Oba tyto přístupy si však i přes značné rozdíly neodporují, neboť shodně tvrdí, že národy jsou ideologické konstrukce, které vytvářejí abstraktní společenství odlišného řádu od společenstev založených na příbuzenství, která jim předcházely (Eriksen 2012: 166 – 167).

Obecně tak platí, že oba přístupy, jak primordialismus, tak modernismus (a tedy i nacionalismus), se dají aplikovat na rozdílné typy kultur. Podle Maxe Webera je důležité, že etnické skupiny jsou založeny na společně sdílené víře o společném původu. Etnické členství ale nevytváří skupinu, pouze usnadňuje tvorbu skupiny jakéhokoli druhu, zvláště pak ve sféře politické. Na druhou stranu je to ale právě politické společenství, které podporuje víru ve sdílenou etnicitu, což Weber zdůrazňuje. Činnost kolektivu a dosahování kolektivních zájmů tak poté podporuje etnickou identifikaci (Jenkins 1997: 7 – 13).

3.2.7 Konstrukce „češství“ a „slováctví“

Když vytvářeli v Čechách kulturně, politicky a ekonomicky dominantní prvek Němci, Češi se jako národ definovali v opozici vůči nim a tak, jak již bylo popsáno v kapitole věnující se jazyku, se stal hlavním nástrojem pro vytváření české kultury český jazyk. V době národního obrození tedy Češi konstruovali svou identitu ve vědomém protikladu vůči Němcům, popřípadě Rakušanům, se kterými sdíleli geografický, politický a ekonomický prostor uvnitř Rakouska – Uherska. Když jejich úsilí o národní suverenitu v roce 1918 vyvrcholilo vznikem Československé republiky, vznikl stát, který ale neobývali pouze Češi. Vedle početné minority Němců, kteří byli z území Čech perzekuováni v rámci 2. světové války, se stali součástí nově vzniklého státu i Slováci, kteří byli do té doby minoritou v Uhersku. Československo tak bylo mnohonárodním státem, s kterým se však Češi plně identifikovali, neboť v něm viděli obnovení právě české státnosti. Ze strany Slováků však naopak narůstala nespokojenost, neboť se jim nelíbila dominantní role Čechů ve státě a tak pro ně vlastně jediná změna bylo to, že se jejich podřízenost přesunula z Budapešti do Prahy (Holý 1996: 12 – 16). Je však důležité podotknout, že i přesto, že československý národ se stal pouze vykonstruovaným etnikem, dnes se poměrně dost Čechů i Slováků, zejména těch, jejichž předci pochází z obou těchto národů, stále hlásí k československé identitě (Šajerová: 189 – 198). Tématu konstrukce „čechoslováctví“ se dále dopodrobna věnuje praktická část práce.

Nahnuté vztahy s Čechy přesto vedly k vyhlášení nezávislého Slovenského štátu v roce 1939, přeměně Československé socialistické republiky na federativní stát v roce 1968 a ke konečnému rozdělení Československa na Českou a Slovenskou republiku v roce 1993. Po nuceném vysídlení sudetských Němců a rozpadu Československa lze tak říci, že jak Češi, tak i Slováci dnes žijí ve velmi homogenních státech, které se vyznačují velmi malou národnostní pestrostí. I přes to, že Češi a Slováci žili téměř tři čtvrtiny století v jednom státě, česká národní identita se od té slovenské samozřejmě liší (Holý 1996: 12 – 16).

Právě to, jak se Slováci vymezují vůči Čechům ale i naopak je jistým obrazem, který spoluutváří národní identitu. Většina Čechů nemá mnoho znalostí o hlubší historii Slovenska a zjednodušeně řečeno, sami považují svůj národ za ten, který často hrál rozhodující roli v Evropské politice, zatímco ten slovenský považují pouze za hornatou část Uherska, která se do dějin nijak výrazně nezapsala. Důsledkem této představy je pak

český názor, že Slováci postrádají svou národní kulturu. Právě v tomto srovnání se Slováci pak Češi sami sebe vidí jako kulturní Evropany, kteří z této role byly po nějakou dobu pouze vyvedeni v období komunismu, kdy byly jejich národní tradice utiskovány. Na tomto příkladu lze jednoznačně znázornit, že vlastní obraz Čechů je tak stále vytvářen a Češi se dnes proti Slovákům vymezují. Je však nutno dodat, že tato skutečnost platí mnohem více naopak, neboť Slováci stále na Český stát hledí jako na svého staršího, zkušenějšího bratra, přičemž pro tento vztah je přirozeným prvkem i jakási závist (Holý 1996: 95 – 103). Tato skutečnost je pak reflektována v samotném terénním výzkumu této práce.

3.3 Problematika národnostních a etnických menšin

Z teoretického hlediska pojem menšina navazuje na definici národa. Pojem menšina je z pohledu ochrany právních menšin složitě definovatelný, neboť mezinárodně právně závazná definice národnostní menšiny neexistuje. Situace národnostních menšin je jak na globální, tak i na Evropské úrovni natolik odlišná, že s ohledem na dějiny, jazyk, kulturu, náboženství, demografický vývoj, politický status či pěstování vlastní identity, lze jen těžko nalézt minimálního společného jmenovatele. Složitá otázka vymezení menšin se tak trvale projevuje zřejmě ve všech státech a v jakémkoliv politickém režimu (Scheu 2008, 18). Pojem etnické menšiny zahrnuje několik významů. Podle Leoše Šatavy se dají etnické menšiny rozdělit na čtyři základní druhy (Šatava 2009: 31 – 32).

1. etnika bez vlastního národního státu (např. Velšané)
2. menšiny národů, které žijí na území jiných států (například Slováci v ČR)
3. etika, která nedisponují některým ze základních znaků národa (např. vlastní teritorium či jazyk) – jedná se např. o Romy
4. zvláštní skupiny připadající do etnického a etnografického vymezení, nebo specifické religiózní či sociální etnické skupiny (např. Pomaci v Bulharsku)

Za existence první Československé republiky byla vytvořena rozsáhlá právní úprava týkající se menšin. Celý systém právní úpravy navazoval na starší přístupy z doby Rakouska – Uherska. Přesná definice menšiny, ale ani národa v ní však neexistovala, což vedlo ke značným nacionálním vášním například při sčítání lidu, kdy byl uměle úřady zvýšen počet příslušníků státního národa na úkor snížení oficiálního množství Němců a Maďarů. Za komunistické éry především díky odsunu Němců došlo k zásadnímu zjednodušení národnostní struktury českých zemí a menšinový problém se tak stal okrajovou záležitostí. Lze ale uvést, že až do roku 1968 mělo Československu vcelku negativní poměr k německé, ale i maďarské menšině, došlo také k ukrajinizaci Rusínů, díky čemuž se tyto obyvatelé raději přihlásili ke slovenskému obyvatelstvu a svoje děti začali posílat do slovenských škol (Scheu 2008, 18 – 24).

3.3.1 Vymezení pojmu národnostní menšina v českém právu

Ústavní úprava menšin je v České republice obsažena v hlavě třetí Listiny základních práv a svobod s názvem Práva národnostních a etnických menšin. Listina základních práv a svobod tak rozlišuje menšiny etnické a menšiny národnostní. Z hlediska současné právní úpravy je příslušnost k národnosti či národní menšině záležitostí svobodné volby vyplývající ze svobodné volby národnosti, zatímco příslušnost k etniku a tedy etnické menšině je založena na kritériích, která nejsou závislá na volbě člověka. Jedná se například o barvu pleti, etnickou skupinu apod. Přihlášení k národnosti se projevuje při sčítání lidu. Rozdíl mezi pojetím etnické a národnostní menšiny se projevuje především u Romů, kdy se za etnickou menšinu považuje Cikánské etnikum s rozdílnými kulturními tradicemi a dalšími znaky od majority, avšak jen část tohoto etnika se hlásí k romské národnosti (Petráš, Petrův 2008, 24 – 25).

Pojem národností menšiny lze nalézt v zákoně č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, kde je v § 2 odstavci 1 zákona definován pojem národnostní menšiny a v odstavci 2 definován pojem příslušníka národnostní menšiny. *„Národnostní menšinou se rozumí společenství občanů ČR žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka, kultury a zároveň za účelem vyjádření ochrany zájmů svého společenství, které se historicky utvořilo.“* V odstavci 2 je dále definován pojem příslušníka národnostní menšiny. *„Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.“* Tato zákonná úprava vychází z odlišnosti národnostní menšiny od většinové společnosti a to z početního kritéria, kdy menšina musí být vždy početně menší než většina, ale především také z vůle příslušníků menšin být za menšinu považováni. Nestačí však pouze přihlášení k menšině, ale musí být vyjádřeno také společné úsilí o její rozvoj. Menšinový zákon dále zavádí kategorii příslušníků národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území ČR, tato kategorie však není nijak definována. Zákon v poskytování práv menšinám pak některá práva zaručuje právě pouze příslušníkům národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území

ČR. Jde například i o právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy, nebo právo na výchovu a vzdělávání ve svém mateřském jazyce ve školách, předškolních a školských zařízeních. Zákon nevymezuje, které národnostní menšiny do této kategorie patří, avšak Česká republika v Evropské chartě regionálních a menšinových jazyků prohlásila, že za menšinové jazyky, jimiž se na jejím území hovoří, považuje slovenštinu, polštinu, němčinu a romštinu (Petraš, Petrův 2008, 24 – 25).

3.3.2 Slovenská menšina v národnostně – menšinové politice České republiky

Po rozdělení Československa v roce 1993 byla na pořadu dne otázka formulování vlastní národnostně – menšinové politiky. Tehdy zdůrazňovaná homogenní nová dimenze etnicky čistého českého státu se odrážela i ve zdrženlivých postojích právě k potřebě rozpracování národnostně – menšinové politiky. Národnostně menšinová situace v České republice získala po rozdělení společné republiky nové proporce a s řadou podnětů přicházeli zástupci početnějších menšin, kteří poukazovali na absenci právní úpravy. Otevřela se tak diskuze pro stanovení zásad politiky, která vyústila ve vypracování konceptu přístupu vlády k otázkám národnostních menšin. Tento koncept předznamenal východiska národnostněmenšinové politiky České republiky a v preambuli mimo jiné deklaroval také postavení příslušníků národnostních menšin jako nedílné součásti společnosti České republiky či vytváření podmínek pro rozvoj menšinových kultur, přijímání a šíření informací v mateřském jazyce, vzdělávání v mateřském jazyce, užívání mateřského jazyka v úředním styku a další. Přijetí Konceptu pak otevřelo cestu k podpisu Evropské charty regionálních či menšinových jazyků v roce 1992 a Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin v roce 1995. Ratifikací právě Rámcové úmluvy byla Česká republika zavázána navrhnout úpravu svých právních norem v problematice menšin. Menšinový zákon byl pak schválen Parlamentem České republiky dne 10. Července 2001 jako zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů (Sulitka 2008, 152 – 154). Tyto změny v legislativě České republiky po ratifikaci Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin přispěly k vytvoření nových podmínek pro výkon národnostněmenšinové politiky v České republice. Klíčovou úlohu pak hraje Rada vlády pro národnostní menšiny, kde zasedají také jednotliví zástupci národnostních menšin společně se zástupci ministerstev a dalších zástupců veřejné správy (Sulitka 2008, 185).

Po zániku federace a vzniku samostatné České republiky se Slováci žijící v českých zemích ocitli v pozici národnostní menšiny. Je však nutno dodat, že již od roku 1918 Slováci představují stabilní součást demografické skladby českého. Na přelomu let 1992 a 1993 došlo na českém území k rychlému konstituování řady slovenských národnostních menšinových organizací, které zánik československé federace jen odrážely (více o těchto sdruženích opět v praktické části práce). V prostředí slovenské menšiny se jako priority akcentují uchování mateřského jazyka, uchování a rozvoj vlastní regionální kultury a zvláště dostupnost slovenské národní kultury, knižní kultury a divadla (Sulitka 2008, 171 – 172).

4 Praktická část

Tato část práce nabízí rozšíření teoretických poznatků, které byly popsány v předchozí části práce a využití těchto poznatků v kontextu se Slovenskou menšinou žijící v České republice a její identitou. Znalosti, které byly získány na základě teoretické části práce, jsou zde doplněny o data získána prostřednictvím terénního výzkumu, jenž byl u této minority proveden. Na základě rozhovorů, zúčastněného pozorování a studia dokumentů bylo zjišťováno, jakým způsobem je slovenská identita v českém prostředí konstruována a tedy jak a čím je tvořena a ovlivňována. Současně jsou popsány atributy, pomocí kterých je tato identita předávána mezi generacemi.

4.1 Terénní výzkum

Při zkoumání etnické identity slovenské menšiny v České republice je v práci vedle samotných rozhovorů se zástupci slovenské menšiny kladen velký důraz také na spolkovou činnost této menšiny. Slovenské spolky, ať už je jejich postavení, zaměření či jejich politická orientace jakákoliv, mají v utváření a samozřejmě i udržování slovenské identity v cizím prostředí nezanedbatelný význam. Kvalitativní výzkum byl prováděn od listopadu 2014 do března 2015, přičemž významné, a dá se říci také stěžejní, bylo pro práci především kontaktování Klubu slovenské kultury. Předsedkyní tohoto menšinového sdružení je PhDr. Helena Nosková Csc., současně také vedoucí oddělení židovských, národnostních a menšinových studií v Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Její odborný pohled a uvedení do problematiky slovenské menšiny v České republice byly pro tuto práci podstatným přínosem. Helena Nosková je současně autorkou několika publikací, které se slovenskou menšinou v České republice zabývají.

Literární prameny relevantní k tomuto tématu byly důležitými podklady pro provedení samotného terénního výzkumu. Ten se však opírá především o nezúčastněné pozorování, stejně tak jako o výsledky volných hloubkových a polostandardizovaných rozhovorů. Část těchto rozhovorů byla provedena s běžnými zástupci slovenské menšiny v České republice bez jakékoliv spolkové příslušnosti, několik rozhovorů však poskytli jak samotní představitelé několika slovenských menšinových sdružení, tak jejich běžní členové.

Celkem bylo uskutečněno dvanáct rozhovorů s genderovým složením šest žen a šest mužů. Věková hranice informátorů se pohybovala od 23 let do 83 let, přičemž následně lze identifikovat určité rozdíly ve výsledcích výzkumu v podání starší (šedá část tabulky) a mladší generace (modrá část tabulky). Princip výběru dotazovaných fungoval metodou sněhové koule, tedy nepravděpodobnostního výběru. Vzhledem k tomu, že nejpočetnější slovenská menšina a většinová slovenská spolková činnost se soustřeďují do Prahy, byli pro rozhovor vybráni informátoři právě z hlavního města České republiky, nebo jeho blízkého okolí. První rozhovory byly provedeny v prosinci 2014, přičemž poslední pak v břenu 2015. Všichni informátoři byli vždy před rozhovorem informováni o tom, za jakým účelem je rozhovor prováděn a o skutečnosti, že rozhovor je anonymní. Dotazovaným bylo buď ponecháno jejich reálné křestní jméno, některým podle přání bylo přiděleno fiktivní tradiční slovenské jméno. Všichni dotazovaní jsou uvedeni spolu se svým věkem a zaměstnáním v Tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Seznam informátorů

Jméno	Věk	Původ (kraj)	Vzdělání	Profese	Místo a datum rozhovoru
Mária	83	Prešovský	Střední	Penze	Praha, 18. 2. 2015
Eva	65	Trenčínský	Vysoké	Penze	Praha, 9. 3. 2015
Ján	61	Bratislavský	Střední	Živnost	Praha, 7. 2. 2015
Tibor	55	Žilinský	Vysoké	IT	Praha, 19. 1. 2015
Saša	50	Bratislavský	Vysoké	Umění	Praha, 4. 2. 2015
Igor	45	Banskobystrický	Střední	Průmysl	Praha, 25. 1. 2015
Robért	29	Bratislavský	Střední	Služby	Praha, 18. 2. 2015
Denisa	26	Prešovský	Střední	Služby	Praha, 10. 3. 2015
Stanislav	26	Nitranský	Vysoké	Studium	Praha, 19. 12. 2014
Terezia	24	Žilinský	Vysoké	Studium	Praha, 18. 2. 2015
Simona	23	Prešovský	Střední	Služby	Praha, 11. 3. 2015
Marián	23	Žilinský	Vysoké	Studium	Praha, 15. 1. 2015

Zdroj: Vlastní zpracování

Jednotlivé rozhovory byly vždy zaznamenávány na diktafon, přičemž po ukončení rozhovoru došlo k jejich transkripci, analýze a následné interpretaci pomocí kódování. Následně byly všechny relevantní informace zasazeny do souvislostí s teoretickými poznatky. Základní výzkumná otázka tak byla stanovena takto: „Jakým způsobem a pomocí jakých atributů je konstruována etnická/národní identita slovenské menšiny na Českém území?“ Základní okruhy témat pro provedení polostandardizovaných rozhovorů byly stanoveny takto:

1. Okolnosti a důvody migrace na české území.
2. Odlišnost každodennosti v českém a slovenském prostředí.
3. Způsob konstrukce a udržování slovenské identity na českém území.
4. Sounáležitost se společenstvím a participace v menšinových aktivitách.

Při příležitosti návštěv některých slovenských spolkových sdružení pak v rámci nezúčastněného pozorování proběhla také návštěva tří společenských akcí Klubu slovenské kultury a spolku Detvan. Konkrétně se jednalo o Výstavu slovenského spolku Detvan v Praze při příležitosti 130. výročí jeho vzniku 14. 1. 2015.¹ Na výstavě byla připomenuta především dlouhá historie jak slovensko – českých vztahů, tak samotného studentského spolku Detvan, po skončení oficiálního programu následovalo neformální posezení u občerstvení a sklenky vína. Další zajímavou událostí pro provedení nezúčastněného pozorování bylo setkání k příležitosti prezentace publikace Heleny Noskové *Pražské ozvěny: Minulost a současnost Slováků v Českých zemích.*, které se konalo 18. 2. 2015. Po moderované prezentaci knihy následovalo opět neformální posezení v kavárně Domu národnostních menšin. Poslední akcí navštívenou v rámci prováděného výzkumu byl Podvečer nielen pre ženy², konaný při příležitosti oslav Mezinárodního dne žen. Toto setkání proběhlo 9. března 2015 v kavárně Domu národnostních menšin pod záštitou Dokumentačního a muzejního střediska Slováků v České republice.

Součástí terénního výzkumu byla také návštěva Slovenského domu v Praze. S žádostí o návštěvu a provedení výzkumu bylo kontaktováno také sdružení Obec Slovákov v Českej republike, je však nutno podotknout, že neúspěšně, neboť položené dotazy zůstaly zcela bez odezvy.

---

¹ Viz Příloha č. 1.

² Viz Příloha č. 7.

4.2 Historický exkurz a současná situace slovenské menšiny na území ČR

4.2.1 Formování slovenské menšiny na území České republiky

Přítomnost Slováků na Českém území sahá daleko před období vzniku společného státu (Ezzedine – Lukšínová 2005). Češi a Slováci se po staletí vyvíjeli v různých, současně však sousedních státních útvech. Ačkoliv historici zdůrazňují společný vývoj obou národů v jednom státě už od období Velké Moravy (1271 – 1277) přes panování uherského krále Zikmunda Lucemburského (1387) až po společné panovníky zemí koruny České a Uherska – Jagelonce (1490 – 1526), historické okolnosti a životní podmínky tyto dva státy neustále rozdělovaly do dvou odlišných celků (Nosková 2001: 5). Důležitější roli, než byl společný stát, hrála vzdělanost. Mnoho Slováků do bitvy na Bílé hoře, kdy Češi měli vlastní stát, žilo a studovalo v Praze jako menšina (po roce 1626 se pak staly součástí mnohonárodnostní habsburské monarchie). Postupem času začal být příchod Slováků do Prahy, ale i celých Čech, výraznější. Tento příliv souvisel s nárůstem evropské vzdělanosti a nebyl tak omezován ani zemí původu, ani jazykem. Slováci navíc v Praze neplnili pouze roli jakýchsi mladších bratrů, lze hovořit o celých historických obdobích, kdy slovenské osobnosti dávaly českým zemím více, než české osobnosti zemím slovenských. Za nejvýznamnější slovenské osobnosti této doby tak lze jmenovat Jana Jesenia a Petra Fidelity, kteří rozhodovali o postoji pražského Karolina v odboji proti Habsburkům (Nosková 2001: 6).

Přelom 19. a 20. století přinesl probuzení národního vědomí ze strany Čechů i Slováků. Národní buditelé vědomí etnické příbuznosti, užívání téměř společného jazyka a náležitost ke stejnému kulturnímu okruhu spojili v ideji společné československé větve. Slováci se v této době rozdělili na katolické Slováky, kteří se cítili být samostatným slovenským národem a evangelické Slováky, kteří se považovali za součást právě československého národa (Nosková 2001: 6). V roce 1847 Ludovít Štúr přišel s programem kodifikace spisovné slovenštiny a odklonem od biblické češtiny. Tento krok, který byl vzhledem k sílícímu tlaku Maďarů na prosazování maďarštiny na území Uher nevyhnutelný, rozdělil Čechy a Slováky jazykově a vytvořil z nich definitivně dva rozdílné národy (Kováč 1998 cit. dle Nosková 2001: 7). Koncem 19. století vztahy mezi Čechy a Slováky opět nabraly na intenzitě a díky praktickým důvodům ke vzdělání a minimální jazykové odlišnosti vedly k příchodu dalších Slováků, kteří v Čechách studovali, žili a pracovali (Nosková 2001: 7). Jazyková vazba, která podpořila v první polovině 19. století

národně – emancipační proces Čechů a Slováků již byla vysvětlena v kapitole věnující se vlivu jazyku na formování států v Evropě. Podoba česko – slovenských vztahů tak až do revolučního roku 1848 vycházela především z jazykové a literární roviny, avšak právě v tomto roce po konání Slovanského sjezdu v Praze se tyto otázky přenáší také do politické roviny (Rychlík 1997: 26).

Práce se zabývá výzkumem etnické identity slovenské menšiny žijící v současné době na území České republiky. Slovenská menšina na území Českých zemí má však, jak již bylo nastíněno v teoretické části, svoje historické opodstatnění. V průběhu existence Československa, ale i po jeho rozpadu přišlo několik vln přílivu Slováků na České území. Je tak nejen vhodné, ale i nutné, zmínit ty nejdůležitější mezníky ve vývoji slovenské menšiny na českém území, nejlépe pak na pozadí nejpodstatnějších historických událostí, které se do větší míry dotkly obou národů.

4.2.2 Vývoj slovenské společnosti na českém území v kontextu s historickými mezníky Československých dějin

Základní nosnou myšlenkou při snahách o získání české autonomie byl v 19. století historický fakt, že Češi měli v minulosti vlastní stát. V letech 1848 a 1849 tak existovaly dva rozdílné české programy, jejichž autorem byl v obou případech František Palacký. První z nich byl návrh na úpravu rakouské ústavy, kdy císařství mělo být rozděleno na autonomní historické celky, druhý pak klade za hlavní cíl federalizaci Rakouska z historicko – národnostního principu. Právě tato druhá myšlenka zahrnovala připojení Slováků z Uher k české jednotce a předpokládala tak, že Češi a Slováci jsou jedním národem. Slovenský politický program se naproti tomu českému nemohl zakládat na historickém principu, neboť Slovensko nikdy netvořilo samostatný historický celek, proto vycházel z představy, že právě Slovensko má být základní stavební jednotkou této federalizované říše. Je však patrné, že jak nápad českého, tak i slovenského programu narážel na program německý, potažmo maďarský a tak uvedené myšlenky nebyly v tuto dobu realizovatelné. Jednalo se však o opakované pokusy o získání alespoň částečné autonomie, přičemž celá tato snaha vyvrcholila až s vypuknutím 1. světové války (Rychlík 1997: 26 – 29).

Česko – slovenská spolupráce se do 1. světové války rozvíjela jen velmi pozvolna a to především, jak již bylo uvedeno, v oblasti kulturní a školské, zároveň se však začala využívat také spolupráce hospodářská. Až vypuknutí 1. světové války ale posunulo vývoj

jak Čechů, tak Slováků zcela jiným směrem, neboť znamenalo šanci k realizaci myšlenky o změně státoprávních poměrů. Záleželo zde samozřejmě na tom, která strana ve válce zvítězí, osvobozovací akce si však připouštěla jedinou možnost řešení, tedy rozbití Rakouska – Uherska. Důležité je zde poznamenat, že tato osvobozovací akce, kterou zahájil T. G. Masaryk a dále se k němu připojili Edvard Beneš a Milan Rastislav Štefánik, od počátku počítala se Slovenskem (Rychlík 1997: 38 – 45). Již v roce 1882 vznikl v Praze akademický spolek slovenských studentů Detvan, v roce 1896 pak organizace Československé jednoty, která se stala hlavní institucí pro česko – slovenské vztahy až do první světové války. Československá jednota se zaměřila především na pomoc všem slovenským studentům v přijímání na české školy, přičemž zároveň vybudovala své pobočky v dalších českých i moravských městech.

Od konce 19. Století pak do Čech začali přicházet také další sociální vrstvy slovenského obyvatelstva a to zejména zemědělství dělníci, horníci, řemeslníci či průmyslový dělníci. I když se jednalo do jisté míry pouze o sezónní migrace za prací, bylo důležité, že i další Slováci získali kontakt s českým prostředím (Nosková 2001: 7 – 8). Právě spojení obou národů do Československé republiky pak vytvořilo kvalitativně odlišné prostředí pro oboustrannou pracovní migraci. Migrační proudy obyvatel ze Slovenska na české území odrážely rozdílné politické, hospodářské a sociální rozdíly ve vývoji obou zemí (Ezzedine – Lukšínová 2005).

4.2.2.1 *Období mezi dvěma světovými válkami a Slovenský štát*

Československo se po válce stalo státem postaveným na etnickém principu, který zároveň prezentoval Čechy a Slováky jako jeden národ, což bylo pro samotný vznik tohoto státu důležité. Tato prezentace Čechů a Slováků jako jednoho národa byla v této době obecně přijímána, tím spíše na české straně. U Slováků se ale jednalo především o konstrukci, která měla být po splnění daného účelu opuštěna (Rychlík 1997: 38 – 55). Jak již tedy bylo naznačeno, oba národy vstupovaly do nového svazku s odlišnými cíli a ve specifických situacích. Česká společnost se vyznačovala kompletní sociální skladbou a nacházela se v pokročilém stupni modernizace, zatímco ta slovenská byla do té doby spíše společností tradiční, s neúplnou sociální skladbou či minimálním počtem zkušených politiků. Češi vstupovali do nového státu s velkým očekáváním, zatímco hlavním cílem Slováků byl jejich maximální autonomní vývoj, což také v průběhu 20. století vedlo k různým snahám o omezení českého vlivu na Slovensku, ale i k opětovnému vyhlášení

slovenské nezávislosti. Tu se však Slovensku podařilo dosáhnout natrvalo až po pádu komunismu k samému konci století (Kolesár 2003: 30 – 31).

Češi i Slováci vstupovali do společného státu s jistou vzájemnou neznalostí. To bylo dáno především tím, že česká i slovenská společnost prošly odděleným historickým vývojem a tudíž oba národy disponují jinou historickou zkušeností. O historickém vyhraňování se Čechů vůči Němcům a Slováků vůči Maďarům již pojednává kapitola o konstrukci národních identit, hodí se také doplnit, že česká společnost měla před vznikem První republiky mnohem blíže ke Slovincům či Chorvatům. Slovenská společnost naopak byla mentalitou ale i způsobem života bližší spíše společnosti maďarské. Rozdíly mezi Čechy a Slováky se pak objevovaly v odlišně prožitých historických zkušenostech, různorodém životním stylu, ale především v rozdílné politické kultuře obou společností (Kolesár 2003: 30 – 38). Česko – slovenský vztah v období mezi dvěma světovými válkami nebyl ideální. V tomto období vládla centralistická politika, která vedla především k nízké citlivosti českých politiků ke slovenským poměrům, neboť předchozí vývoj na Slovensku v rámci Rakouska – Uherska nebyl brán v potaz (Nosková 2001: 9).

Obě společnosti se vznikem Československa řešily naprosto jiné problémy, tento jev rozdílnosti se pak objevuje v průběhu společné historie několikrát, a to především v dobách ohrožení republiky, kdy slovenský národní zájem dostal opakovaně přednost před společným československým státem (Kolesár 2003: 30 – 38). Již v důsledku Mnichovské dohody zmizelo Československo na sedm let ze světové mapy (Nosková 2001: 9). Tento, ale i další historické mezníky, jako federalizace Československa, industrializace Slovenska nebo rozdílný průběh normalizace v obou zemích jsou dnes společným tvůrcem postojových stereotypů v rámci česko – slovenských vztahů (Gál 1992: 18 – 19).

Rozdílnost českých a slovenských priorit se projevila již v roce 1938, kdy se Československo poprvé rozpadá pod tíhou druhé světové války. Češi v tomto období prožívají ohrožení národní existence, rozpadl se stát, jehož byli tvůrci. Čechy a Morava se stávají protektorátem Německa, zatímco na Slovensku pod tlakem Hitlera vzniká samostatný fašistický stát. Pro Slováky je tak toto období vyvrcholením jejich snah o autonomii a to i přes skutečnost, že zde existuje fašistický režim (Kolesár 2003: 22 – 34). Čechům a Slovákům se jednoduše nepodařilo i přes jazykovou a kulturní podobnost vytvořit jednotný politický národ. Příčin rozpadu společného státu bylo hned několik. Vedle ekonomicky a mezinárodně komplikovaných podmínek mezi dvěma světovými

válkami zde navíc existovala obava Slováků, že na úkor společného státu ztratí postupně svoji identitu, současně se pak také Češi odmítali vzdát svojí identity ve prospěch přijetí identity společné, československé. Hlavní a nejdůležitější příčinou zde byla však příliš krátká doba existence Československa. Vývoj obou národů byl tak v letech 1939 – 1945 rozdílný, přičemž oba národy prošly odlišně také samotnou 2. světovou válkou. Část Slováků se se samostatným, i když fašistickým, Slovenským štátem ztotožnila, totalitní charakter zdejšího režimu pak však přece jen vedl většinu Slováků k úvahám o připojení se zpět k Československu (Rychlík 1997: 160 – 174).

Z počátku existence Slovenského štátu existovali na Slovensku silné protičeské nálady, kdy probíhala například tisková kampaň proti Čechům. Tato nacionalistická protičeská nálada se však postupně vytratila a přešla naopak do období, kdy Slováci Čechy vnímali velmi přátelsky (Rychlík 1997: 200 – 201). Slovenské národní povstání pak bylo v září 1944 do jisté míry také přihlášením se Slováků k obnově Československé republiky (Rychlík 1997: 160 – 174). Ani toto období však neznamenovalo konec imigrace Slováků do Čech za sezónními pracemi, navíc zejména na českém (v tomto období však odtrženém) pohraničí zůstali Slováci z období První Československé republiky, kteří zde nyní byli zaměstnaní v říšských průmyslových závodech (Nosková 2001: 10). Tato odlišná historická zkušenost obou národů se projevila zejména po válce, kdy na Slovensku po volbách zvítězila pravice, zatímco v Českých zemích byly jasným vítězem komunisté. Nastolení komunistického režimu však znamenalo nejen návrat k unitárnímu státu, ale také započatou modernizaci slovenské části území (Kolesár 2003: 34 – 35).

4.2.2.2 *Období Československé socialistické republiky*

Nejvýraznější příliv Slováků do Čech nastal v letech 1945 – 1950, 1953 – 1964, a 1969 – 1973 (Nosková 2014: 113). Období mezi lety 1945 až 1950 se i přes nevyjasněné

státoprávní postavení Slováků v rámci republiky stalo obdobím hlavního přílivu Slováků do Čech. Lze rozlišit tři hlavní proudy, které následovaly v tomto období bezprostředně po sobě (Nosková 2001: 10). Tyto migrační vlny byly způsobeny především novou poválečnou situací v Československu, na jehož počátku byl odsun Němců, kteří měli být nahrazeni Čechy a Slováky. V první vlně, mezi lety 1945 – 1947, tak byl zájem Slováků o migraci do Čech způsoben zejména uvolněným pohraničím. Svou roli však hrála také pomoc slovenským oblastem zdecimovaných válkou, mobilizace pracovních sil pro těžký průmysl a podobně. Důležitý byl ale také ideologický záměr nového čechoslovakismu Edvarda Beneše, jenž spočíval v trvalém usídlení početných diaspor Slováků v Čechách, a který by postupem času dokázal neopodstatněnost potřeby federálního uspořádání republiky, které Slováci požadovali (Nosková 2010: 10).

První Slováci přijížděli do Prahy již v létě roku 1945 pro potřeby úředních institucí. Další Slováci se na české území stěhovali především za prací v zemědělství a průmyslu (Nosková 2001: 10). Do českého pohraničí se často stěhovaly celé slovenské obce, např. Horné Slnie, Šarišské Jastrabie a další (Nosková 2010: 11). V Českých zemích se také usidlovali Slováci z válkou postižených oblastí východního Slovenska v rámci pomoci československé vlády, ale také slovenští krajané z Rumunska, Maďarska, Francie, Belgie, Německa, Rakouska nebo Ukrajiny (Nosková 2001: 10). Nutno poznamenat, že v roce 1946 nastal také první výrazný odliv Slováků z českého území, který čítal asi 8000 emigrantů. Tento odliv nebyl nikde zaznamenán, neboť šlo jen o krátkodobý úkaz, který byl navíc nahrazen dalším přílivem slovenských reemigrantů nejen ze zahraničí. Důvodem odchodu těchto několika tisíců Slováků byly volby v roce 1946, kde v českých zemích s výraznou převahou zvítězili komunisté (Nosková 2010: 11 – 12). Mírný odliv Slováků z českých regionů zpět na Slovensko nastal také v roce 1948 a to především díky postupující industrializaci Slovenska, ten byl však vyvážen výrazným přílivem Slováků ze zahraničí, především pak z Rumunska, Bulharska a Jugoslávie. Na Slovensku totiž nebylo pro reemigranty dostatek bydlení (Nosková 2010: 19 – 20).

Druhá a třetí migrační vlna již neměla takto vyhraněné příčiny, avšak příchod Slováků do Čech v tomto období byl způsoben zejména komunistickým převratem v roce 1948, který vyvolal vlnu takzvaných průmyslových migrací, které měly za úkol socialistickou industrializaci Československa. Odchodem Slováků za prací do českých zemí se mělo snížit přelidnění slovenské vesnice. Nemaleou skupinu slovenských

přistěhovalců tvořili pracovníci, kteří do českých podniků přišli pouze na zaškolení, přičemž po získání kvalifikace se vraceli zpět na Slovensko, kde rozběhli výrobu v tamních průmyslových podnicích (Ezzedine – Lukšínová 2005).

Zatímco v roce 1945 žilo v českých zemích cca 110 000 Slováků, v roce 1950 zde i díky slovenským reemigrantům ze zahraničí žilo již zhruba 258 000 obyvatel slovenské národnosti. Od roku 1945 až do konce 50. let tak vznikla v Československu mnohotvárná menšina, která však jako menšina nebyla chápána, neboť ačkoliv žila v jiném etnickém společenství, byla stále na území vlastního státu (Nosková 2001: 10). Postavení Slováků v české části republiky bylo vymezeno až Ústavou z 9. května 1948. Podle ní bylo Československo jednotným státem dvou rovnoprávných národů, Čechů a Slováků, a pomyslný československý národ tak přestal existovat. V Ústavě nebyla zmíněna žádná z národnostních menšin, ať už to byli Poláci, Maďaři nebo Němci, ale občanská práva měla být zaručena i jim. Slováci tak v českých zemích byli v nemenšinovém postavení, měli stejná práva jako Češi a mohli pro své děti požadovat vyučování slovenského jazyka v mateřských, základních i středních školách. Slováci mohli na českém území užívat slovenský jazyk slovem i písmem a mohli žádat o zajištění vlastních kulturních potřeb ve slovenském jazyce (Nosková 2014: 113).

V Praze se vytvořila osobitá slovenská diaspora hned po válce. Slováci našli zaměstnání v pražských centrálních institucích nebo pražských výrobních podnicích, slovenští studenti přicházeli studovat do Prahy na Univerzitu Karlovu a další vysoké školy. V dalších městech a regionech tomu však bylo jinak. Slováci zde ve většině neoplývali úřední ani politickou mocí, navíc často pocházeli nejen z různých slovenských regionů, ale dokonce i různých zemí. Tito slovenští imigranti přišli do různých sfér výroby, měli rozdílné zájmy a těžko tak hledali nějaký specifický slovenský jednotící prvek (Nosková 2014: 113). „*Pod působením politické moci se tak na českém území tvořila nová slovenská menšina, která neměla typické znaky menšiny jedné, ale hned několika*“ (Nosková 2014: 113). Příslušníci těchto různých slovenských skupin neměli společné historické osudy a tedy ani společné historické vědomí. Někdy neměli ani společný mateřský jazyk a někdy byli pouze Slováky deklarovanými (Rusíni, Maďaři, Romové, Ukrajinci). Jednou výjimkou tak byli Slováci v Praze, protože ti do Čech přicházeli většinou s jinými pohnutkami a cíli. Tyto okolnosti a nejednota slovenské menšiny se promítly do pokusů o slovenskou spolkovou činnost (Nosková 2014: 113).

V roce 1946 zahájila svoji poválečnou éru Československá společnost. Společnost sídlila v Praze, přičemž otevřela i další pobočky v českých a moravských městech, přičemž její předsednictvo tvořily významné osobnosti slovenského a českého politického, vědeckého a kulturního života. Kromě kulturních aktivit se Československá společnost zabývala také sociální pomocí a její činnost byla velmi rozmanitá. Společnost připravovala v rámci českých zemí výstavy slovenských knih, slovenských výtvarníků a lidových umělců, podílela se na vydávání slovenských knih, ale také na propagaci slovenské vědy, literatury a umění. Společnost měla za cíl obnovit harmonické soužití Čechů a Slováků ve společném státě a překlenout tak malou informovanost o slovenské kultuře v českém prostředí v této době. Československá společnost spolupracovala také s Místními odbory Matice slovenské, které byly vytvořeny v roce 1947 (Nosková 2014: 13 – 14). Ty však právě kvůli nesourodosti etnické skupiny a tlaku KSČ, kdy byly začleněny do osvětových rad pod dohled KSČ, neměly dlouhého trvání a do roku 1953 opět zcela zanikly (Nosková 2001: 10 – 11).

Jedinou výjimkou se stal odbor Matice slovenské v roce 1951 s politicky již připravovaným zánikem Československé společnosti. Ta po únorových událostech pod tlakem nastávajících politických poměrů spěla již od roku 1950 k zániku. Část jejich organizátorů byla obviněna z úkladů proti republice, vězněna, ale i popravena. Další její činovníci byli za odklonění od komunistické ideologie otevřeně i skrytě pronásledováni, někteří emigrovali do zahraničí a tak Československá společnost v prosinci roku 1953 zanikla. V roce 1947 začaly vycházet Slovenské hlasy, které informovaly o životě Slováků v české části republiky. Tento čtrnáctideník byl pod výrazným vlivem KSČ, však v roce 1948 zanikl, přičemž byl nahrazen stranickým tiskem běžně dostupným v české i slovenské části republiky (Nosková 2014: 116 – 117). V Praze v roce 1948 také vznikl na krátkou dobu slovenský spolek Kriváň, jehož cílem byla spolupráce Čechů a Slováků na základě myšlenky československé jednoty v socialistickém duchu. V hlavním městě byla zřízena jeho informační kancelář, která měla za úkol zařídit přijíždějícím Slovákům do Prahy všechny potřebné záležitosti prostřednictvím svých kontaktů. Ani tento spolek však neměl dlouhého trvání, když v témže roce zanikl, neboť centralizovaný stát národnostním spolkům nepřál, tím méně pak těm slovenským, které za národnostní spolky ani nebyly považovány (Nosková 2001: 12).

V letech 1947 až 1949 se na některých školách v pohraničí vyučoval slovenský jazyk, avšak pouze jako nepovinný předmět v odpoledních hodinách. Zájem byl však malý a postupně vyučování slovenštiny v Čechách ustalo. Na přelomu 40. a 50. let byly Slováci žijícími v západních Čechách spontánně založeny dva spolky. Jednalo se o folklorní spolek Czmadok v Hranicích v Čechách a Ochotnícky divadelný krúžok ve Studánce. Oba tyto spolky nacházely přístřeší v místních školách, tělocvičnách a soukromých domech, kde svá vystoupení nacvičovaly (Nosková 2014: 117). V padesátých letech i nadále směřovali migrující Slováci do českých pohraničních oblastí, jež nebyly stále plně osídleny. Slováci sem směřovali podle náborových smluv na doosídlování pohraničí, kvůli výstavbě pětiletok nebo díky volným místům v průmyslových podnicích. Nejvíce Slováků se však usadilo v Ostravě, v Karviné a okolí (Nosková 2010: 22). V druhé polovině 50. let tak díky Ostravsku přece jen došlo alespoň k mírnému oživení slovenských vzdělávacích aktivit na českém území. V Karviné byla založena první slovenská základní škola, na přelomu 60. a 70. let pak dokonce vznikla v tomto městě škola druhá (Nosková 2001: 12).

Období Pražského jara

Chápání slovenské menšiny z 50. let, stejně tak jako ztrácející se zájem o pěstování národních slovenských kultur a negativní vztah tehdejší masové ideologie vůči jednotlivým osobnostem pak přetrvaly až do poloviny šedesátých let (Nosková 2001: 12). Pražské jaro do určité míry pokračovalo v disharmonii obou národů a znamenalo další rozdílný historický zážitek obou národů, přičemž se opět přihlásily ke slovu slovenské touhy po větší autonomii v rámci společného státu (Kolesár 2003: 35).

V roce 1967 se připravoval nový zákon o shromažďovacím a sdružovacím právu. Ten vycházel ze skutečnosti, že dosavadní zákon odporoval ústavě, neboť občanům neposkytoval možnost vzniku dobrovolných spolků, v nichž by mohli realizovat vlastní zájmovou činnost (Nosková 2005: 119). V první polovině 60. let pokračovalo stěhování Slováků za prací do Čech i na Moravu. Do východních a severních Čech přijížděli Slováci za prací v textilním průmyslu, do severních a středních Čech za prací v chemickém průmyslu, mnoho Slováků se také přistěhovalo již za na českém území žijícími slovenskými rodinami (Nosková 2010: 28). Vedle toho po celá 60. léta nadále pokračoval příliv slovenských studentů do Prahy a dalších velkých českých měst (Nosková 2001: 13). Do Prahy přijížděli slovenští studenti na různé fakulty Univerzity Karlovy, mnoho z absolventů pak již zůstalo v Čechách či na Moravě, kde si našlo nový domov. Mezi

nejfrekventovanější města patřila Praha, Hradec Králové, Olomouc, Brno a Ostrava. Do Prahy také přijížděli slovenští dělníci, a i když přijeli zpočátku jen na sezónní práce, dočasnost a sezónnost se často měnila na trvalý pobyt (Nosková 2010: 28 – 29).

S rokem 1968 ovšem přišel také spor o společenské hodnoty obou národů, který vlastně vyvrcholil až po pádu komunistického režimu. Česká společnost zde požadovala demokratizaci a zároveň rozsáhlé ekonomické reformy, zatímco pro slovenskou společnost v této době bylo prioritou vytvoření česko – slovenské federace (Kolesár 2003: 35). Zatímco české požadavky byly rázně odmítnuty příjezdem okupačních vojsk Varšavské smlouvy, Slováci se vytvoření federace, ačkoliv do jisté míry pouze formální a neautentické, dočkali (Kolesár 2003: 35). V průběhu let 1969 a 1970 pak došlo k opětovnému podřízení Komunistické strany Slovenska Komunistické straně Československa, zároveň také k podřízení národních vlád vládě federativní a k likvidaci nastartované ekonomické reformy. Bylo tak opět obnoveno centrální hospodářství, což zlikvidovalo ekonomickou stránku federace, současně byla při výměně kádrů odstraněna většina federalistů z vedení. Ústavní zákon o československé federaci pak vedle jednotného hospodářství zaváděl také jednotný státní plán, přičemž vymezoval kompetence mezi federací a republikami tak, že federace byla republikám nadřazena (Rychlík 1998: 282 – 287).

Po vzniku federace právě mezi lety 1969 a 1970 opět vzrostl počet slovenského obyvatelstva a to zejména v důsledku příchodu Slováků do státních federálních institucí. V sedmdesátých letech žilo v Praze 19 851 Slováků, přičemž jejich sociální rozvrstvení a rozdílnost zájmů a kulturních hodnot byly natolik různorodé, že nedokázali tvořit nějaké užší společenství, které by bylo založeno na společném mateřském jazyce nebo kultuře. Jejich postavení navíc nebylo menšinové, naopak mohli požádat o vyučování ve slovenském jazyce, nebo svým jazykem mluvit, psát i publikovat (Nosková 2010: 28 – 29).

V dubnu roku 1968 byl v Praze založen osmdesáti čtyřmi studenty z různých vysokých škol Slovenský akademický klub vysokoškoláků. Klub pořádal různé kulturní akce jak pro slovenské, tak pro české vysokoškoláky, výlety na Slovensko, taneční „čaje o piatej“ nebo se účastnil Majálesu. Studenti také začali podomácku vydávat časopis Slovenské študentské listy. Slovenský akademický klub nebol nikým financován, finanční prostředky tak studenti získávali ze vstupného na své akce. V době svého vzniku nebyl Klub oficiálně spolkem, avšak počítalo se s rychlým postupem demokratizace společnosti

a tudíž postupným získáváním svého právního opodstatnění. Situace se ovšem po srpnové okupaci 1968 změnila. Většina členů Slovenského akademického klubu s okupací nesouhlasila, účastnila se stávek, ale také protestního pochodu Prahou v den pohřbu Jana Palacha. Příprava federalizace dala impulz Slovákům pracujícím ve vládních institucích a politických orgánech a někteří nově přistoupivší členové do Slovenského akademického klubu právě s těmito udržovali kontakty. Tito členové do spolku vstoupili s politickými záměry, zanedlouho se dostali do jeho vedení a jejich cílem se stala přeměna dosavadního Slovenského akademického klubu na účelovou organizaci a součást nově vzniklého Místního odboru Matice slovenské. V období normalizace nebyl Slovenský akademický klub nikde uváděn. Byla zdůrazňována především činnost z něj vzniklého Matičního akademického klubu, jehož hlavním cílem byla spolupráce se Svazem socialistické mládeže (Nosková 2014: 119 – 120).

Období normalizace

Rozdílné vnímání komunistické éry pak bylo ještě prohloubeno v období normalizace, kdy obě území zažívala nesouměrný vývoj. Po oslavách vzniku federace v Bratislavě počátkem roku 1969 nastaly všední dny, stranické vedení přecházelo stále více na konzervativní pozice a pokračovalo v omezování demokratických svobod, kterého mělo být docíleno také prostřednictvím odstranění nepohodlných osob (Rychlík 1998: 272).

Slováci prováděli takzvanou sousedskou politiku, tudíž zde neprobíhala tak razantní výměna kádrů jako na straně české. Jiné prvky politické kultury se následně přenášely i do obecného životního stylu slovenské populace. Slováci obecně tíhli k rodině a blízkému sousedství, jejich společnost tak vždy byla více solidaristická a komunitní, zatímco ta česká silně individualistická. I přes to, že slovenská společnost do této doby prošla pokročilou modernizací, byla stále plna prvků, které jsou typické především pro společnost tradiční. V českých zemích převažují sociální vazby, které nejsou formovány na základě rodinných faktorů, současně je pak česká společnost také více kosmopolitní, orientována na individuální výkon a otevřena novým trendům (Kolesár 2003: 33).

Svůj specifický vývoj měla v době normalizace také spolková činnost. V 70. a 80. letech sdružoval české Slováky pouze Klub slovenské kultury. Přípravovalo se také již uvedené obnovení Místního odboru Matice slovenské a to podle zákona č. 69/1951 Sb. a zákona o činnosti Matice slovenské zákona č.97/1968 Sb. Tohoto znovuobnovení se ujali Slováci, kteří dříve účinkovali v různých folklorních souborech, kteří se rozhodli pěstovat

slovenský jazyk a kulturu opět v Praze. Výkonní slovenští organizátoři, kteří připravili celé založení Místního odboru Matice slovenské, pracovali ve vládních orgánech a v úřednických a stranických aparátech a tak měli dostatečné množství informací o politickém zázemí. Místní odbor „*Matice slovenská si dala za úkol přibližovat slovenskou kulturu českému prostředí a českým Slovákům, pečovat o společenský a spolkový život místních Slováků, pečovat o vzdělávání jejich dětí v mateřském jazyce, propagovat slovenské knihy a tisk, rozšiřovat členskou základnu a budovat místní odbory a kluby Matice slovenské v tehdejší České socialistické republice. Hodlal spolupracovat se slovenskými krajany ve světě, a to zejména prostřednictvím jejich spolků* (Budovič 2006: 25 – 29 cit. dle Nosková 2005: 122).“

Samotné politické dění za doby normalizace probíhalo za všeobecného nezájmu společnosti. Jak na české tak slovenské společnosti nebyl vidět žádný vážný zájem o veřejné dění, což dokazuje i fakt, že v normalizované podobě vydržela Československá federace až do pádu komunistického režimu v roce 1989 (Rychlík 1998: 287 – 288). Slovákům se v Praze v období normalizace podařilo využít demokratizace k prosazení svých cílů v rámci federalizace. Místní odbor Matice Slovenské chtěl v rámci českého prostředí v co nejširším prostoru rozvíjet spolupráci s kulturně – společenskými institucemi a všemi orgány, jež měly podobnou náplň. Měl tak přispět k prohloubení spolupráce těchto orgánů na Slovensku, v Čechách i na Moravě. Jak již bylo zmíněno v kapitole Období Pražského jara, původní Slovenský akademický klub byl v procesu začínající normalizace nahrazen Matičným klubem akademikov, který se však o svém předchůdci v zakládající listině vůbec nezmínil. Matiční klub v roce 1970 deklaroval vlastní cíl, který byl spojený s normalizačním procesem (Nosková 2014: 122). „*Súčasně chce klub pôsobiť na svojich členov aby sa aktívne podieľali na práci jednotnej mládežníckej organizácie zväzu mládeže* (Budovič 2006: 5 cit. dle Nosková 2014: 122).“ Od roku 1971 mělo dojít k zakládání místních odborů Matice slovenské, avšak v rámci tehdejší normalizace nebylo možné vybudovat tak složitou a členitou organizaci. Místní odbor Matice slovenské se tak dostal, i díky zákonu z roku 1973, do ilegálního postavení a bylo potřeba najít způsob jak ho udržet a zlegalizovat. I když Místní odbor Matice slovenské nemohl samostatně oficiálně existovat, ve spolupráci s Národní knihovnou, Městskou knihovnou, Národní galerií, Památkem národního písemnictví a dalšími institucemi organizoval různé kulturní večery, společenská setkání nebo zájezdy na Slovensko. V roce 1977 byl pak Místní odbor

Matice slovenské změněn na Klub slovenské kultury v Praze, který začleněn pod Pražské kulturní středisko a financován ze státního rozpočtu. Ačkoliv byl Klub slovenské kultury pokračovatelem šíření komunistické ideologie, jednalo se přece jen o výjimečnou situaci (Nosková 2014: 123 – 124). „*Nešlo o žiadny podnet zhora, ktorý bol pre vznik podobného organizmu v totalitnom systéme rozhodujúci. Išlo o spontánne vyjadrenie túžby Slovákov žijúcich v Prahe, nájsť prostredie, kde by sa mohli stretávať i kultúrne obhacovať slovenskou kultúrou v kontakte s kultúrou českou* (Kaplan 2002: 336 – 403 cit. dle Nosková 2014: 124).“

V letech normalizace byl takovýto klub, který fungoval bez viditelného působení politické síly, skutečnou raritou. O členství v něm měli zájem i studenti a mladí lidé, navíc byl financován prostřednictvím několika kulturních institucí, což bylo v době, když žádná spolková činnost prakticky neexistovala nevidané. Klub se zaměřil na slovakistiku, pořádal přednášky o slovenské literatuře a spisovatelích, umění a národopise. Věnoval se také dětem a mládeži a organizoval společenská setkání Čechů a Slováků. Významným se stalo také otevření Domu slovenské kultury v roce 1985. Jako nová instituce měl navazovat na historické tradice a přenášet slovenskou kulturu do českého prostředí. Pod jeho středu přešel také Klub slovenské kultury, který takto působil až do roku 1993. Činnost Domu slovenské kultury se mezi lety 1985 – 1989 rozrostla na několik sekcí, přičemž všechny měly pravidelný kontakt se Slovenskem a konaly se zde besedy, vědecké konference, semináře či přednášky. Dům slovenské kultury byl také častým místem návštěvy slovenských herců, literátů ale i hudebníků (Nosková 2001: 124).

Oficiálně byl problém česko – slovenských vztahů prohlášen za vyřešený, avšak normalizovaná federace měla na tyto vztahy poněkud zvláštní dopad. Češi byli v rámci federace přesvědčeni, že společný stát ovládají především Slováci, neboť normalizačním tajemníkem Ústředního výboru Komunistické strany Československa se stal Slovák Gustáv Husák, na federálních ministerstvech byl evidentní zástup slovenských úředníků, a rovněž byl znám přesun rozpočtových prostředků federace na Slovensko. Tyto skutečnosti, spolu s dříve uvedeným rozdílným prostředím na obou územích federace, vytvářely na Čechy dojem, že české země na Slovensko doplácují. Nutno však dodat, že pokud byla nějaká politika prováděna, nejednalo se o politiku slovenskou, nýbrž o politiku v područí Moskvy a Sovětského svazu (Rychlík 1998: 288 – 291).

V období normalizace na Slovensku nastala nová vlna modernizace, zatímco česká část území víceméně stagnovala. Na Slovensku vznikla nová silná manažerská vrstva, která zde dříve chyběla, vznik federace znamenal také vytvoření slovenské vlády a ministerstev v Bratislavě, která mohla kdykoliv začít fungovat zcela samostatně (Rychlík 1998: 291). V Čechách docházelo k rozsáhlé politické represi, porušování lidských a občanských práv a byl tak zastaven rozvoj společnosti, který započal v 60. letech. Docházelo ale také ke stagnaci české ekonomiky. Na Slovensku naopak v normalizačním období pozvolna rostla životní i vzdělanostní úroveň a rozvíjela se i ekonomika (Kolesár 2003: 35 – 36). S normalizačním zřízením federace však Slováci nebyli spokojeni, neboť nenaplňovalo jejich očekávání. Od federace totiž Slováci očekávali, vedle přesunu rozhodovací moci do Bratislavy, také zviditelnění Slovenska v zahraničí. Okolní svět však považoval Československo za český stát, označení český a československý za synonymum a o slovenských věcech se i nadále rozhodovalo především v Praze. Značná část Slováků tak měla i nadále pocit, že žije v českém područí. V období normalizace od roku 1970 do roku 1989 se tak Češi a Slováci vzájemně spíše vzdálili, přičemž na Slovensku došlo navíc ke znevážení samotného pojmu federace (Rychlík 1998: 290 – 291).

4.2.2.3 Pád komunismu a rozdělení Československé federativní republiky

Rozdílné hodnotové priority obou společností se opět naplno projevují v roce 1989 po pádu komunismu. Zatímco prioritami české společnosti bylo, podobně jako v 60. letech, nastolení demokracie a tržního hospodářství, Slováci opět preferovali spíše vyřešení

národnostní otázky (Kolesár 2003: 37). Pro českou část federace byly v popředí hodnoty 1. Československé republiky, kterými byly především demokracie, humanismus, modernost, ale také orientace na Západ či pokrok. Slováci však tíhli opět spíše k hodnotám tradiční společnosti, když tamní společnost kladla důraz především na lidové, kulturní, náboženské a církevní tradice, národní solidaritu nebo na hodnotu mateřského jazyka (Gál 1992: 19).

S demokratizací společnosti po roce 1989 nastaly změny i mezi Slováky na českém území. Jak již bylo řečeno, Slováci v Čechách nebyli v rámci společného státu považováni za menšinu a většinou se tak ani necítili (Nosková 2001: 13). Očekávané státoprávní změny, celkové profesní, věkové i sociální rozvrstvení Slováků v Praze a také jejich vztah k české i slovenské politické reprezentaci vyvolaly založení několika občanských sdružení (Nosková 2014: 125). Nestalo se tak ale ani během převratu a tak spolky stále ještě oficiálně neuznané slovenské menšiny musely začít fungovat nikoliv na principu národnostním, ale na základě Zákona č. 83/1990 Sb. O právu shromažďovacím. Do roku 1989 slovenskou kulturu v Čechách prezentoval již zmíněný Klub slovenské kultury při Domu slovenské kultury. V březnu 1990 přijal Klub slovenské kultury stanoviny občanského sdružení, stejně tak jako do té doby folklorní soubor při Domu slovenské kultury Limbora (Nosková 2010: 224 – 225).

Slováci nepřistoupili k zakládání svých občanských sdružení hned v roce 1990 tak, jako učinili například volyňští Češi, Moravané, nebo Slezané, aby rychle využili demokratických změn ve společnosti, neboť v té době nejspíše na rozdíl od ostatních národnostních minorit nepociťovali nutnost emancipace (Nosková 2014: 125). Mezi lety 1990 až 1993 tak, jak se zhroutil komunistický režim a následně připravovalo rozdělení Československa, bylo poznamenáno zejména odlivem Slováků z centrálních orgánů a aparátů KSČ z Prahy. Vystřídal je však příliv studentů na české vysoké školy a dělníků do stavebnictví a průmyslu (Nosková 2010: 29).

V tomto období po pádu komunismu, ale ještě před rozdělením společného státu, se slovenská společnost v Praze rozdělila do pěti skupin.

První a druhou skupinu tvořili Slovenští vlastenci neochotní se smířit s rolí minority a Slováci, kteří se nedokázali vyrovnat se změnou politického režimu v zemi. Ti většinou přišli do Čech za prací ve vládních institucích za doby federace a nemohli očekávat stejné

pracovní podmínky i po jejím rozdělení. Obě tyto skupiny tak volili návrat zpět na Slovensko (Nosková 2001: 13).

Zbývající tři vrstvy Slováků žijících dodnes v Praze pak přímo souvisí s touto prací. Dalo by se říci, že příslušníci slovenské menšiny, kteří byli v této práci dotazováni, vždy spadají do jedné z následujících tří kategorií Slováků žijících v České republice. První z nich jsou totiž Slováci, kteří na české území přišli za prací ať už při první velké vlně přílivu slovenského obyvatelstva do Čech za prací, či v 50., 60., ale i 70. letech. Tato skupina se rozhodla v Čechách zůstat a vytvořit tak slovenskou menšinu se všemi jejími důsledky. Čtvrtou skupinu tvoří Slováci, které do roku 1989 byli spíše odpůrci komunistického režimu, lidé svobodných povolání, ale často i lidé, kteří do Čech, potažmo do Prahy přišli až po vzniku samostatné České republiky, tedy po roce 1993. Tito Slováci netvoří žádná trvalá uskupení, jsou to většinou individualisté, pro které národní identita nehraje až takovou roli, necítí se tak být národnostní menšinou a svůj život v České republice berou jako věc vlastní volby. Pátou skupinu pak tvoří široké spektrum slovenského obyvatelstva žijícího dnes v Praze. Jedná se o Slováky, kteří do Čech přišli za prací nebo studiem prakticky v celém průběhu existence společného česko – slovenského státu. V Čechách se jim zalíbilo, nebo nenašli uplatnění jinde a tak zde zůstali. Slovensko berou jako zemi svého původu, mají ho rádi, vracejí se tam rádi na dovolenou, jsou vyznavači slovenské kultury a snaží se udržovat svojí národní identitu. Prosazují česko – slovenskou vzájemnost a jsou zastánci udržování nadstandardních česko – slovenských vztahů. Stejně tak jako předchozí vrstva slovenského obyvatelstva v České republice, i tito Slováci nepovažují národní příslušnost za jejich základní prioritu a svoje rozhodnutí o životě v České republice berou jako věc své vlastní svobodné volby (Nosková 2001: 14).

Sčítání lidu v roce 1991 jako první přineslo výsledky vypovídající o počtu obyvatel různých národností v Československu. Slovenskou národnost na českém území uvedlo v tomto prvním postkomunistickém sčítání lidu 314 877 lidí (ČSÚ 2001: online). Krystalizace různých občanských sdružení se projevila zejména v letech 1991 až 1997. Toto období zahrnovalo jednak léta přípravy rozpadu společného státu, ale také léta Mečiarova populismu na Slovensku, k němuž se jedno z nových slovenských občanských sdružení přidalo. S přípravou na rozpad Československa začaly aktivity Slováků v České republice nabývat na intenzitě. Na přelomu let 1991 a 1992 vzniklo několik slovenských občanských sdružení. Jednalo se o Demokratickou alianci Slovákov, Zváz Slovákov,

Spoločnosť Milana Rastislava Štefánika a Obec Slovákov (Nosková 2010: 226). V tomto období občanství nebylo důležité, po roce 1993 však ubylo Slováků v Čechách s českým občanstvím a Slováci se stali oficiální národnostní menšinou v České republice (Nosková 2010: 29). Vládním orgánem pro otázky politiky vůči příslušníkům národností se stala po rozdělení Československa Rada pro národnosti vlády České republiky. Byla poradním, iniciativním a koordinačním orgánem vlády, podílela se na přípravě opatření, jež se týkala práv národností (např. vydávání národnostního tisku, vzdělávání národností v jejich mateřském jazyce, pěstování jejich kultury, které se od roku 1991 postupně i podle terminologie stávaly národnostními menšinami (Nosková 2010: 226).

Zmíněná industrializace Slovenska v průběhu normalizace vedla k nevhodné skladbě sociálních vrstev slovenského obyvatelstva, což se samozřejmě při přechodu na tržní ekonomiku projevilo na rostoucí nezaměstnanosti. Slováci tak volali především po sociálních jistotách, které právě odcházející komunistický režim až doposud garantoval. Na Slovensku tak docházelo k nacionální interpretaci těchto ekonomických a sociálních problémů, přičemž se začaly projevovat zůstatky tradiční společnosti a konzervatismus jako ochrana před touto nepříznivou situací (Kolesár 2003: 37).

Politicko – ekonomická situace na Slovensku po rozdělení federace ovlivnila i migraci Slováků do České republiky. Zejména v první polovině 90. let v době vládnutí Vladimíra Mečiara vzrostla migrace především vysokoškolsky vzdělaných lidí, politiků, umělců, ale i novinářů, kteří Slovensko opouštěli především z politických důvodů (Ezzedine – Lukšínová 2005). Tento příliv trval prakticky až do roku 1998, kdy volby na Slovensku skončily neúspěchem HZDS (Nosková 2014: 125). U studentů a dělníků šlo z části o pobyty dočasné, avšak i přesto tento příliv vyvolal aktivizaci slovenských občanských sdružení. Příchozí Slováci však jeví o spolkovou činnost minimální zájem, neboť se soustředili především na existenční problémy, studium, ale i zařazení do české společnosti. Příliv Slováků za prací do dělnických pozic se v této době projevila zejména v Plzeňském, Karlovarském a Ústeckém kraji (Nosková 2010: 29 – 30).

4.2.3 Současná situace slovenské menšiny v České republice

Po rozdělení Československa se tedy stali Slováci oficiálně novou národnostní menšinou v České republice. Začali tak prostřednictvím svých občanských sdružení organizovat svůj menšinový život (Nosková 2001: 15). Rychle vznikající slovenská

občanská sdružení v Praze vlastně slovenskou menšinu spíše pomyslně vytvořila a zaštitila se její početností (již zmíněných 314 877). Je však faktem, že většina Slováků se ani po rozdělení státu necítila být příslušníky menšiny. To bylo dáno jejich oproti jiným národnostním minoritám rozdílným usídlením a sociálním rozvrstvením. Jiná totiž byla sociální struktura díky početným profesím ve státních institucích a stranických funkcích u Slováků žijících v Praze, jiná pak u Slováků v dalších českých městech. Mluvčími a reprezentací všech Slováků žijících v České republice se tak po roce 1993 stali mnohdy samozvaně a účelně některá občanská sdružení sídlící v Praze (Nosková 2014: 4 – 5). Počet těchto sdružení a počet členů těchto sdružení, který se pohybuje okolo 4000 členů, je v porovnání s počtem Slováků v České republice malý, avšak v občanské společnosti běžný (Nosková 2014 173).

4.2.3.1 Občanská sdružení Slováků v České republice

Činnost většiny slovenských spolků se soustřeďuje zejména na území Prahy. Obec Slováků však uskutečňuje některé své aktivity prostřednictvím regionálních obcí v dalších velkých městech České republiky (Nosková 2014: 171). Smyslem této kapitoly je tak popsat současnou a nedávno minulou situaci Slovenské menšiny v České republice a to zejména prostřednictvím charakteristik a smyslu nejdůležitějších občanských sdružení Slováků v České republice.

Klub slovenské kultury

Klub slovenské kultury je zájmové občanské sdružení Slováků žijících a působících v České republice, Čechů i ostatních příznivců slovenské kultury. Hlásí se k odkazu dobrých tradic v česko – slovenských vztazích a k odkazu krajaňských spolků a sdružení působících zejména v Praze, jako byli Detvan, Tatran, DAV, MOMS a další (Klub slovenské kultury 2006: online).

Revoluční rok 1989 se stal pro Klub slovenské kultury rokem změn. Již rok předtím existovala snaha spolek osamostatnit, avšak nestalo se tak, protože to jednak nedovoloval zákon, ale také by hrozila ztráta získávaných finančních prostředků prostřednictvím Domu slovenské kultury. V roce 1990 se ale Klub slovenské kultury stal občanským sdružením zaměřeným na česko – slovenskou vzájemnost a na prezentaci slovenské kultury v české části republiky. Po rozdělení Československa se klub slovenské kultury stal národnostním občanským sdružením a tak byl odkázán na získávání finančních prostředků z vlastní činnosti.

Od roku 1994 vycházel pod hlavičkou Klubu slovenské kultury, Demokratické aliance Slováků a Trilabit s.r.o. měsíčník *Slovenské listy*, od roku 2000 pak *Listy 2000 – 2003* a konečně od roku 2004 Klub začal samostatně vydávat měsíčník *Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sobe vedieť viac*.³ Založením časopisu měla vzniknout demokratická platforma pro Slováky v Čechách jako protiváha k již vycházejícímu časopisu *Džavot*, který začala vydávat nově založená Obec Slovákov v Čechách. Časopis *Džavot* měl silný nacionalistický podtext, ztotožňoval se s tehdejší silným mečiarismem na Slovensku a reprezentoval tak jen jednu úzkou skupinu Slováků. Tvůrci časopisu *Džavot*, který byl později přejmenován na *Korene* (viz níže), proklamovaným nacionalismem a slovenskostí chtěli vyjádřit především apel na potřebu vybudování nových struktur velké národnostní menšiny. Hlavním důvodem byl očekávaný propad na kariérním žebříčku a snížení jejich sociální úrovně. Tito Slováci se jen velmi těžko vraceli k rodné slovenštině, stejně tak jako ke slovenským kulturním hodnotám a tradicím. Představitelé Klubu slovenské kultury s takovouto prezentací slovenské menšiny nesouhlasili, proto se začali podílet na vydávání vlastního časopisu (Nosková 2005: 167 –168).

Klub je nyní zastřešen Slovenským institutem, kulturním sdružením Slovenské republiky. Byla posílána jeho spolupráce s vědeckými institucemi v Čechách a na Slovensku, zintenzivnila jeho kulturní činnost či pořádání aktivit pro děti a mládež (Nosková 2001: 17). V letech 2005 až 2011 měl klub slovenské kultury 2794 členů, pokračoval ve vydávání časopisu i v klubových programech.

---

³ Viz Příloha č.3.

Obec Slovákov v České republice

Obec Slovákov v České republice se ustavila v roce 1993 jako krajanské sdružení Slováků v ČR a jejich příznivců s regionálními obcemi včetně Prahy (Obec Slovákov v České republice 2008: online). Její zakládající členové, kteří v Obci Slovákov působili v prvních letech, působili před rokem 1989 v armádě, ve státní správě a dalších institucích. Po pádu komunismu ztratili tak ztratili své funkce a orientovali se na část slovenské politické scény, která byla pod vlivem Vladimíra Mečiara (Nosková 2014: 169). Dnes jde ale o klasické krajanské sdružení, které se snaží zabránit asimilaci slovenské menšiny nejrůznějšími aktivitami.

Cílem činnosti občanského sdružení je udržování národního povědomí svých členů a vyvážení podmínek pro naplnění jejich kulturních a společenských potřeb. Hlavním obsahem činnosti Obce Slovákov je tak pěstování slovenskosti, vzájemnosti Slováků a Čechů, účast ve veřejném životě v ČR a vzájemná spolupráce a podpora. Obec Slovákov tvoří v současnosti 14 regionálních obcí po celé České republice, přičemž počet jejich členů je více než 1700. Mezi nejvýznamnější aktivity Obce Slovákov patří Mezinárodní festival slovenského folklóru Jánošíkův dukát, udělování cen Mateja Hrebendu za výrazný podíl na vyvážení dobrých vztahů mezi Čechy a Slováky, nebo cyklus besed s významnými osobnostmi Klubu Koreňov (Obec Slovákov v České republice 2008: online). Sdružení připravuje pořady, které mají motivovat členy k udržování slovenského jazyka, kultury a slovenského vědomí. Snaží se tak rozvíjet běžný krajanský život v podobě například společných večerů se zelňačkou (tzv. kapustnicové večery), opékání uzenin, posezení pro ženy s vyšíváním a podobně (Nosková 2014: 170).

V rámci Obce Slovákov pak vychází již zmíněný časopis *Korene – Prvý slovenský časopis v České republice* (dříve *Džavot*), který vychází jako měsíčník již od roku založení občanského sdružení (Obec Slovákov v České republice 2008, online).⁴ Tento měsíčník přináší články ze Slovenska, nové slovenské povídky, zprávy o činnosti svých regionálních obcí, o kulturních akcích či informace o svých krajanech. Součástí časopisu je také dětská příloha *Korálky* (Nosková 2001: 16). Od roku 2012 k tomuto časopisu přibyl také internetový časopis *Korienky*, který tradiční časopis *Korene* doplňuje. Za zmínku pak také stojí publikace vydané v rámci analytické skupiny Obce Slovákov *Quo vadis slovenské menšina?* a *Slovenskost* (Obec Slovákov v České republice 2008, online).

---

⁴ Viz Příloha č. 4.

Slovensko – český klub

Slovensko – český klub vznikl odtržením od obce Slováků jako výběrové občanské sdružení v roce 1996. Jeho zakladatelé nesouhlasili se zaměřením publikačních činností Obce Slováků a s její orientací na tehdejší slovenskou politickou scénu (Nosková 2014: 170). Spolek funguje spolu se svými regionálními pobočkami Kluby Slovenských dotykov. Hlavním cílem Slovensko – českého klubu je udržování a zvyšování úrovně česko – slovenských vztahů.

Klub organizuje různé semináře, konference, vyvíjí legislativní aktivity a vydává kulturní magazín *Slovenské Dotyky*.⁵ Tento časopis se zaměřuje na aktuální kulturní a politické dění na Slovensku, stejně tak jako na slovenské dění v České republice. Zveřejňuje studie o slovenských osobnostech, které žily, nebo žijí v Čechách. Vyslovuje se také k legislativním aktivitám a obsahuje také literární přílohu Dotykov. Od roku 2004 do roku 2006 klub také vydával česko – slovenskou revue s názvem *Zrkadlenie – Zrcadlení*⁶ (Slovensko – český klub 2006: online). Tato revue je dnes vydávána již jen elektronicky. V současnosti Slovensko – český klub opět úzce spolupracuje s Obcí Slováků. Společně tak vytvářejí protiváhu ke Klubu slovenské kultury, spolku Limbora a spolku Detvan. Cílem obou těchto spolků je získat co nejvíce finančních prostředků pro placené aparáty svých sdružení tak, aby si tito tzv. profesionální Slováci udrželi vysoké příčky v pomyslném sociálním žebříčku. Slovensko – český klub v roce 2013 získal Slovenský dom v Praze, který financuje slovenská a česká vláda (Nosková 2014: 171).

Slovenské folklórne združenie Limbora

V roce 1993 se také osamostatnilo sdružení Limbora, které vzniklo již před rokem 1989 v rámci Klubu slovenské kultury při Domu slovenské kultury. Hned po roce 1989 začala Limbora dostávat nabídky na vystoupení ve Španělsku, Francii, Itálii a dalších zemích, kde slovenský folklór měla možnost představovat na různých mezinárodních festivalech (Nosková 2014: 169). Z tohoto sdružení se pak ještě vydělil soubor Limbora pro děti a mládež a soubor Malá Limborka pro děti předškolního věku. Tyto sdružení se věnují pěstování folklóru. Slovenský folklor a tradice přenáší svými programy nejen do Pražského prostředí, ale na svých zájezdech navštěvuje další česká, ba dokonce i slovenská města (Nosková 2001: 15).

---

⁵ Viz Příloha č. 6.

⁶ Viz Příloha č. 5.

Demokratická aliancia Slovákov v Českej republike a Zväz Slovákov v ČR

V Praze v roce 1993 vznikla Demokratická aliancia Slovákov v Českej republike, která prosazovala demokratický přístup při řešení menšinových problémů a byla spoluvydavatelem listů Slovenských listů a později Listů 2000 – 2002. Již několik let však nevykazuje žádnou činnost. S velmi podobným přístupem, ale s větším důrazem na postavení menšiny byl založen v témže roce Zväz Slovákov v ČR, který vykonával publikační, nakladatelskou a vydavatelskou činnost. Vydával občanské periodikum Slovenské rozhľady a odbornou literaturu (Nosková 2014: 169).

Z dalších spolků, které vyvíjejí vlastní činnost lze jmenovat Spolok Milana Rastislava Štefánika, Historickou skupinu Priamech účastnikov SNP v ČR, Spolok priateľov slovenského divadla v ČR nebo Slovenskou evanjelickou cirkev augsburského vyznania v ČR. Slovenské spolky se sdružují ve Fóru slovenských aktivit FOSA. Toto fórum vzniklo v roce 1994 jako místo nepolitických, informačních a konzultačních setkání představitelů jednotlivých občanských sdružení. FOSA soustřeďuje zásadní požadavky jednotlivých aktivit a v zájmu jejich řešení je přenášejí na zákonodárnou a výkonodárnou moc České republiky či Slovenska prostřednictvím zastupitelského úřadu v Praze. V zájmu sjednocení postupu je pak při řešení podobných problémů FOSA v kontaktu s institucemi či orgány ostatních menšin v České republice (Nosková 2001: 17). Od roku 2004 ale zůstalo pouze volným diskusním fórem, které se odmítlo stát zastřešující organizací. Národnostní cítění zde není tak silné, aby překlenulo rozdíly různých spolků ať už z profesního, politického či zájmového hlediska. Přístup k získávání finančních prostředků z grantů České republiky a Slovenska je u členů některých spolků jiný, než u Slováků z vedení Slovensko – českého klubu a Obce Slováků v ČR. Tyto dvě sdružení prakticky nemohou navázat s ostatními slovenskými spolky partnerství, neboť je považují za konkurenty v odběru finančních dotací a grantů, na nichž jsou sami členové existenčně závislí (Nosková 2014: 171).

Otázkou budoucnosti je, zda se slovenským spolkům na území České republiky podaří díky jejich aktivitám navázat kontakty s českými občany slovenské národnosti a to zejména v příhraničních a dalších oblastech, kde docházelo k jejich historické migraci. Kromě výjimek, kdy jsou čeští Slováci organizováni v Regionálních obcích Slováků, však tito migranti o sdružování se a řešení svých problémů ve spolicích národnostních menšin nemají příliš zájem (Nosková 2014: 173).

4.2.4 Demografická struktura slovenské menšiny v České republice

Postavení slovenské menšiny v českých zemích determinovala mimo blízkosti jazyka, kulturních tradic a historické minulosti i jejich územní rozptýlenost. Výše jsou popsány historické okolnosti přílivu Slováků na české území do konkrétních lokalit, tato kapitola má tak za úkol územní rozptýlenost a demografickou strukturu slovenské menšiny v České republice stručně shrnout.

V poválečném období Slováci žili rozptýleně na celém území Čech, Moravy a Slezska s největší koncentrací v průmyslových oblastech. Tento trend pokračuje až do současnosti, kdy ani dnes v České republice neexistuje kraj, kde by Slováci nežili. Velké územní rozptýlení slovenského obyvatelstva v českých zemích pak stěžuje realizaci jakýchkoliv menšinových práv, jako je dvojjazyčnost, školství s vyučováním slovenského jazyka nebo pořádání různých kulturních činností pro podporu slovenské identity. Rozptýlenost slovenské menšiny je příčinou slabé identifikace s vlastní skupinou, způsobuje otevřenost menšiny a tím pádem také její úbytek. Rozptýlenost je také příčinou toho, že Slováci mají málo intenzivních vzájemných kontaktů a mají tak tendence k bilingválnosti a bikulturálnosti (Sokolová, Hernová, Šajerová 1997: 181 cit. dle Šajerová 2008, 192 – 193).

Po druhé světové válce až do roku 1980 počet Slováků na českém území postupně stoupal a v roce 1980 kulminoval, kdy zde žilo 359 370 Slováků. V následujícím období jejich počet začal klesat a to jak početně, tak procentuálně, jak ukazuje Tabulka č. 1, která uvádí porovnání struktury obyvatelstva dle národností od první republiky až do roku 2001. V roce 1991 totiž počet Slováků v českých zemích klesl na 314 877 a v roce 2001 se ke slovenské národnosti přihlásilo dokonce 193 190 obyvatel (Šajerová 2008, 193). Hlavní příčinou úbytku slovenského obyvatelstva byl samozřejmě především rozpad federace, volba slovenského občanství a odchod do Slovenské republiky (ČSÚ 2001: online). Současně také dochází k přirozenému úbytku Slováků, tedy rodí se méně dětí a slovenská populace stárne a vymírá. Je však také nutno dodat, že i když je sčítání lidu prakticky jedou možností, kde občané mohou vyjádřit svoji národní identitu, od sčítání lidí v roce 2001 je údaj o národnosti uvedený jako nepovinný a tak ho mnoho lidí nevyplňuje. Někteří tak tuto kolonku ve sčítacím archu ani nevyplnili. Na druhou stranu při sčítání lidu v roce 2001 využilo 2 783 obyvatel možnost uvést dvě národnosti, přičemž se přihlásili jak k české, tak slovenské (Šajerová 2008, 193).

Tabulka č. 2: Struktura obyvatelstva podle národnosti v letech 1921 – 2001 (v %)

Rok sčítání	Národnost					
	česká ¹⁾	slovenská	polská	Maďarská	německá	ostatní vč. nezj.
1921	67,6	0,2	1,0	0,1	30,6	0,6
1930	68,4	0,4	0,9	0,1	29,5	0,7
1950	93,8	2,9	0,8	0,1	1,8	0,6
1961	94,3	2,9	0,7	0,2	1,4	0,6
1970	94,5	3,3	0,7	0,2	0,8	0,5
1980	94,6	3,5	0,6	0,2	0,6	0,5
1991	94,8	3,1	0,6	0,2	0,5	0,9
2001	94,2	1,9	0,5	0,1	0,4	2,8

1) v letech 1991 a 2001 vč. národnosti moravské a slezské

Zdroj: ČSÚ (2001)

Slovenská menšina v České republice se od majority liší téměř ve všech demografických znacích i sociální struktuře. Až do počátku 80. let se slovenská menšina vyznačovala příznivou věkovou skladbou. Od roku 1980 se však její věková struktura začala zhoršovat. Začal klesat počet obyvatelstva v produktivním věku, což bylo způsobeno nejen přirozeným stárnutím populace, ale také poklesem přílivu mladých lidí ze Slovenska. Navíc se děti smíšených česko – slovenských manželství začali přiklánět k české národnosti. Zajímavý je údaj, kdy téměř 70 % Slováků žije ve smíšených česko – slovenských rodinách a víc jak 60 % dětí z těchto rodin má českou národnost.

Vzdělanostní úroveň českých Slováků se po rozpadu federace postupně zvyšovala, rostl počet středoškoláků a vysokoškoláků, kdy počet středoškoláků vzrostl z 13,6 % v roce 1991 na 19,5 % v roce 2001 a počet vysokoškoláků z 5,8 % v roce 1991 na 9,4 % v roce 2001. Zde však opět platí značné regionální rozdíly mezi jednotlivými regiony českých zemí. To samé pak platí i pro sociálně – profesní strukturu slovenského obyvatelstva, která se průběhu let české většině přibližuje, avšak rozdíly v rámci jednotlivých českých regionů na základě historie migrací Slováků přetrvávají. V průmyslových oblastech tak převládají manuální profese, zatímco v jiných velkých městech, zejména pak v Praze, je soustředěna slovenská menšina se specifickou sociální strukturou, která se vyznačuje vyšším vzděláním, než je její celorepublikový průměr (Šajerová 2008, 194).

4.3 Konstrukce etnické identity slovenské menšiny v České republice

4.3.1 Migrační důvody a okolnosti informátorů

Slovenská menšina na území České republiky je značně nehomogenní. Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, Slováci žijící v Praze tvoří velmi pestrou, avšak ve srovnání se zbytkem republiky poměrně sepnatou skupinu, myšleno tedy v rámci hustoty jejich osídlení. Slováci, kteří jsou součástí tohoto výzkumu a nyní žijí v Praze či jejím blízkém okolí, mají velmi rozdílný a pestrý osud. Pochází z různých oblastí Slovenska a přišli do České republiky za různých okolností, z různých důvodů a v rozdílných dobách. Nejčastěji však kvůli studiu či za prací, což koresponduje s již výše popsány důvody migrace.

„Táta ze Slovenska do Prahy přišel v 50. letech studovat, tady se poznali s mámou a potom, to je něco co už ani moje generace nezná, táta dostal umístěnku zpět na Slovensko. To byl v podstatě příkaz, kam ten vysokoškolák, tedy už absolvent šel pracovat. Dostal umístěnku na Kisuče a já jsem se v této oblasti narodil. Vlastně jsem se narodil v Žilině. Pak jsem nějakou dobu vyrůstal v Kežmaroku, pod Tatrami. Do školy, do první třídy jsem už šel v Praze, kam se rodiče vrátili.“ Tibor (55 let)

Častěji pak informátoři střední a starší generace uváděli, že pro ně příchod do Prahy (kam rovnou ze Slovenska zamířila většina informátorů) neznamenal ani tak změnu z hlediska odlišného etnického prostředí, ale spíše změnu z hlediska životního stylu. Praha pro ně byla jednoduše hlavním městem Československa, jak reflektuje informátorka Alexandra:

„Na Slovensku nebyla možnost studovat, neotevíral se ten obor, na který jsem chtěla na vysokou školu, a když jsme byli tehdy Československo, tak jsme brali Prahu jako hlavní město. Chtěla jsem odejít samozřejmě také do jiného města a Praha pro nás vždy bylo něco jako že lepší. Přece jen se tu dělo více věcí, více výstav, je zde více osobností...“ Alexandra (49 let)

„Já jsem přišel do Čech za ženou. Když jsem byl na vojně, seznámil jsem se v Pardubicích se ženou a po vojně jsem se za ní přistěhoval. Tou dobou ale ona už žila v Praze, takže jsme tu prakticky začali nový život. V tu dobu se měnil režim, potom jsme měli teda děti a já jsem si našel stálou práci...Do Prahy jsme šli vlastně za prací, to byl ten

hlavní důvod. Já jsem tedy z Bratislavy a pro mě to nebyla až taková změna, přece jen Bratislava není takové malé město. Každopádně kdyby nebylo té vojny a nepotkal bych manželku, asi bych žil doted' na Slovensku, nic mě do Čech jako netáhlo.“ Igor (45 let)

Výše citovaný informátor si za ženu vzal českou manželku. Smíšená česko – slovenská partnerství jsou vedle studia a pracovních příležitostí dalším významným důvodem příchodu střední a starší generace Slováků na české území.

U mladší generace jsou hlavní důvody příchodu na Slovensko obdobné. Patří mezi ně zejména možnost pestřejšího výběru studijních oborů, jakožto i vyšší prestiž českých vysokých škol. Mladí Slováci jsou si vědomi lepšího uplatnění v rámci vystudovaných oborů, stejně tak jako pestřejší nabídky pracovních příležitostí v českém hlavním městě. Tento fakt potvrzuje jeden ze zástupců informátorů mladší generace, který přišel do Prahy pokračovat ve studiu na vysoké škole:

„Já jsem do Prahy přišel po dokončení bakalářského studia. V Bratislavě jsem studoval Univerzitu Komenského, konkrétně mezinárodní management. Po dokončení bakaláře jsem se rozhodl, že bude nejlepší, když budu pokračovat v Praze na Vysoké škole ekonomické na Fakultě mezinárodních vztahů. Udělal jsem přijímačky, a když jsem se na obor dostal, bylo to pro mě lehké rozhodnutí. VŠE má přece jen větší prestiž a já chtěl zároveň jít do Prahy, poznat život ve velkoměstě a tak. Rád bych zůstal a po studiu si zde našel stále zaměstnání v oboru.“ Stanislav (26 let)

Etnickou/národní identitu Slovenské menšiny v České republice lze definovat jako pocit příslušnosti ke slovenskému etniku/národu. V rámci tohoto etnika jsou sdíleny společné prvky, jako jsou například jazyk, dějiny, předci nebo ideály. Každá z etnicit je originální, proto i její atributy se liší a napříč etniky mají rozdílnou důležitost. Následující kapitoly se věnují relevantním atributům, které slovenskou etnickou/národní identitu konstruují. Jsou jimi jazyková identita, kolektivní paměť a prvky společné kultury.

4.3.2 Jazyková identita

Jak již bylo popsáno v teoretické části práce, každá etnická/národní identita definuje samu sebe rozdílným způsobem. Každá ze skupin má tedy také obvykle rozdílné názory na atributy či charakteristiky, kterými je právě jejich identita konstruována. U některých skupin je při konstrukci etnické identity nejvíce zdůrazňován jazykový prvek a tak tomu je také u slovenské minority v České republice. Slovenský jazyk je i přes svoji podobnost s češtinou hlavním identifikačním prvkem a atributem etnické identity, pomocí něhož se Slováci žijící v České republice vůči české majoritě vyhraňují. V drtivé většině případů si Slováci chtějí zachovat právo slovensky se dorozumívat, což obhajují jednak dostatečnou srozumitelností Českého a Slovenského jazyka, kdy například informatorka, která studuje již pátým rokem v Brně, uvádí:

„...chci mluvit i v budoucnu stále Slovensky. Přejde mi zvláštní, že by mi jako Češi neměli rozumět.... Vždyť jsme byli dlouho spolu jako jeden národ a ty naše jazyky jsou si tak podobné, jako snad žádné jiné a nikdo si snad tak dobře nemůže rozumět jako Češi a Slováci. Tak mi to přijde takové divné, i když je pravda, že jsem v cizím státě a měla bych se tedy naučit jeho řeč. Já se ale i nadále po škole budu snažit mluvit všude slovensky a česky jen v krajních případech.“ (Terezia, 23 let)

To, že je jazyk základním etnoidentifikačním znakem je u slovenské menšiny v České republice pochopitelné zejména v porovnání obou kultur, kdy lze ve větší míře identifikovat pouze regionální či zanedbatelné rozdíly (viz kapitola 4.3.4 Kulturní identita). Pracující Slováci, kteří zde žijí již delší dobu, sice udržují aktivní používání slovenského jazyka, avšak často slovensky hovoří pouze v rodinném prostředí či s blízkými osobami, přičemž v zaměstnání preferují češtinu. Slovenština je však skutečně pro slovenskou menšinu v České republice hlavním identifikačním prvkem, neboť většina z dotazovaných Slováků se vyjádřila v tom smyslu, že když slyší slovenštinu kdekoliv kolem sebe, ať už v hromadné dopravě, na ulici, v obchodě či právě na spolkových sešlostech, vždy je to potěší a nezřídka dojde k navázání kontaktu s dotyčným. V tomto duchu hovoří další z informátorů:

„Samozřejmě je mi velice příjemné, když někdo mluví slovensky. Byla jsem nedávno na výstavě ve Slovenském institutu a musím říci, že po těch všech oficialitách jsme ve skupinkách diskutovali a jak všichni hovořili slovensky tak to bylo příjemné. Když člověk

přijde do jiné krajiny, tak rád slyší svůj mateřský jazyk.“ K tomu však zmíněná informátorka dodává skutečnost o výchově svých vnuků, kteří mají slovenskou matku a českého otce: „...ikdyž je Česká republika velmi blízka Slovensku, tak samozřejmě ten rozdíl pociťuji. Třeba zrovna u těch mých vnuků, kteří jsou už opravdu Čechy a nemají ke Slovensku vztah. Dcera třeba v zaměstnání mluví česky a se mnou mluví doma slovensky, ale své syny vychovávala česky. No a ti vnuci, to už jsou teď takoví Češi, takoví pražští mládenci, Pražáci a ne vždy s tou jejich terminologií a názory souhlasím. No, nebudu toto téma rozvádět...“ Mária (83 let)

„My jsme se do Prahy přistěhovali, když jsem chodila do osmé třídy na základní školu. Tudíž pro mě bylo velice obtížné začlenit se nějakým způsobem do kolektivu. Ti noví spolužáci si ze mě třeba dělali srandu, že mi nerozumí a tak podobně. Musela jsem se tak rychle naučit česky, abych co nejrychleji zapadla. V současné době mluvím v práci česky, ale doma s rodinou stále slovensky. Je ale pravda, že slovenštinu jsem začala opět používat ve škole, protože se lépe cítím třeba při prezentacích a podobně.“ Simona (23 let)

Podobnou zkušenost reflektuje více informátorů. Ján, který svoje děti, ačkoliv s manželkou Slovenkou, vychovával již od jejich narození v České republice:

„...s manželkou, s kterou jsem se poznal už za studií na Slovensku, mám dvě dnes už odrostlé děti. Dceři je 30, synovi už 34 let. My jsme se doma normálně bavili slovensky. S manželkou a mými slovenskými kamarády se tak stále bavím a když k nám děti přijedou na návštěvu, třeba na svátky, tak samozřejmě také mluvíme slovensky. Já slovenštinu používám i v práci, nemám s tím žádný problém. Moje děti ale normálně chodili do českých škol, jak mateřské, tak základní a pak samozřejmě i na gymnázium a oba na vysokou. Ty tedy už normálně používají češtinu i v jejich osobním životě, ale jak jsem říkal, byly vychovávány napůl doma ve slovenštině, takže se dá říct, že vlastně dvoujazyčně.“ Ján (61 let),

Na rozdíl od Slováků, kteří na České území v průběhu života přišli a slovenštinu se snaží i nadále aktivně používat, potomci této generace mluví již převážně česky. Mladí Slováci ovšem ovládají ve většinové míře oba jazyky, neboť ve slovenštině byli vychováváni. Podobně je tomu totiž i u mladých Slováků, kteří s rodinou do České republiky přišli jako děti. Ti byli často nenásilně donuceni používat povětšinou češtinu,

a to ať již z důvodů vyrůstání mezi českými dětmi nebo později v zaměstnání či ve škole. Slovenštinou tato mladší generace komunikuje pouze v rámci rodiny či se svými slovenskými přáteli. Jsou však i mladí Slováci, kteří na svůj rodný jazyk nedají dopustit a využívají ho jak v osobním, tak profesním (studijním) životě. Tento fakt platí především u Slováků, kteří na českém území nežijí dostatečně dlouho, aby začali češtinu absorbovat. Často slovenské děti k bilingvní výchově směřují již jejich rodiče, kteří si jsou vědomi toho, že pokud se jejich potomek naučí jazyk majority, lépe a rychleji dojde k jeho začlenění do české společnosti, přičemž nebude mít problém se svými vrstevníky. Bilingvně se svoje rozhodlo vychovat v českém prostředí hned několik informátorů, přičemž svoje rozhodnutí zdůvodnili především jejich původem. Za všechny lze uvést následující úryvek rozhovoru s jednou z informátorek:

„Se slovenským manželem mám tři děti, ty doma hovoří slovensky a s ostatními normálně česky. Jsou vychovávány doma mluvit slovensky, ale česky se naučili normálně ve školce a ve škole. Dalo by se říci, že jsme je cíleně chtěli vychovat v bilingvním prostředí...dokonce jak se říká, že malé děti slovensky nerozumí, tak to si myslím, že není pravda...“ Alexandra (49 let)

Absence bilingvního školství v České republice se členové slovenské menšiny snaží vynahradiť vlastní iniciativou a publikační činností. Produktem mohou být různá setkání se slovensky hovořícími členy menšiny, kulturní události ve slovenském jazyce či literatura. Jako příklad lze uvést publikaci pro děti *Rozpárvačka moja – Pohádečko moje*. Tato kniha je souborem pohádek pro děti, které jsou současně otištěny jak v českém, tak slovenském jazyce. Tato kniha je ideálním pomocníkem pro bilingvní česko – slovenskou výchovu dětí. Součástí publikace jsou také datové nosiče s pohádkami namluvenými v obou jazycích, přičemž kniha obsahuje také česko – slovenský a slovensko – český abecední slovník problematických slov.

Ačkoliv tedy k jazykové komunikaci na veřejnosti využívají Slováci žijící v České republice většinou češtinu, za svůj rodný jazyk stále jednoznačně považují slovenštinu. Jazyková podobnost češtiny a slovenštiny je zde patrná stejně tak, jako podobnost kulturní. U menšiny převládá společné etnické vědomí Slováků, které však navíc doplňuje společné etnické vědomí o společném československém národě, které je založeno na společné historické paměti a tedy společné česko – slovenské minulosti.

4.3.3 Identita „čechoslováctví“

V teoretické části práce bylo popsáno, že kolektivní paměť má každá skupina či společnost. Takovouto společnou paměť, vedle vlastní již rozdílné národní paměti, disponují díky existenci společného státu také dnes již dva různé národní celky, tedy Češi i Slováci. Tato paměť tvoří živoucí paměť skupiny a spontánně tak vnímala a zaznamenávala všechny události, kterým byla tato společnost jako celek vystavena. Ačkoliv tedy byla československá společnost pouze umělým spojením dvou různých etnických/národních celků, idea čechoslovakismu mezi představiteli především starší a střední generace slovenské menšiny v České republice zakořenila a neustále rezonuje.

„Já jsem se narodil v padesátých letech v Bratislavě. Od malička jsem byl vychováván tak, že my jsme Čechoslováci. To se pro mě nezměnilo ani po rozdělení společného státu. Žil jsem v něm přes třicet let, tudíž je pro mě velice těžké se nějak distancovat od Čechů a říkat, že to jsou jiní lidé, nebo tak. Samozřejmě jsou tu určité rozdíly a vždycky byly. Slováci byli vždycky více nacionalističtí než Češi, myslím si ale, že ty společné historické momenty, jako třeba šedesátý osmý rok jsme vnímali stejně. To přece vůbec nezáleželo na tom, kdo je Slovák a kdo je Čech, prostě náš společný národ byl okupován a to muselo zamávat s každým, když já jsem v té době byl spíš huberták, tak si na to pamatuju.“
Ján (61let)

Československá identita se ale projevuje nejvíce u generace, která byla vychovávána ve smíšeném československém manželství. Tito jedinci, jak již bylo ostatně popsáno výše, byli většinou vychováni dvojjazyčně, přičemž díky příbuzenským vazbám na Slovensku znají i místní kulturní tradice. Jak na příkladu svého syna dokládá další z informátorů:

„Já se cítím jako Slovák žijící v Čechách, kdybyste se ale zeptal mého syna, který byl ve smíšeném manželství vychováván dvojjazyčně, tak by odpověděl, že je Čechoslovák. On byl takto naučen od malička, vždy v něm byl prostě zakódovaný jak slovenský, tak český původ.“ Eva (65 let)

„Slovákum zazlívám treba to, že 28. říjen, kdy vznikla 1. Československá republika, tak Slováci to brali jen jako pamětní den. Podle mě je to málo... Naproti tomu dali za státní svátek Pannu Marii nebo svátek Všech Svatých a ne všichni Slováci to uznávají. Já to také neuznávám. 28. říjen byl velkým mezníkem pro Slováky a není státním svátkem.“
Mária (83 let)

I přesto, že se informátoři zejména starší generace ztotožňují s Československým národem a považují se mnohdy za Čechoslováky, jsou zde patrné jejich slovenské kořeny. Svoji identitu tak Slováci žijící na českém území konstruují nejen na základě již zmíněného používání slovenského jazyka nebo sdílených historických zkušeností, ale také zájmem o slovenskou kulturu, dění na Slovensku a především vzájemným setkáváním ať už v rámci programu sdružení slovenských menšin či v rámci jiných akcí.

4.3.4 Kulturní identita

V rámci terénního výzkumu bylo navštíveno několik společných setkání v rámci programu Klubu slovenské kultury, který sídlí v Domě národnostních menšin v Praze. Kulturní programy, společenská setkání, přednášky či výstavy pořádá většina slovenských občanských sdružení v České republice. Účastníky těchto akcí mohou být jak členové sdružení, tak ale i další hosté, ať už slovenské či české národnosti, k čemuž také nezdávka dochází. Účelem těchto setkání je zejména snaha připomínat si a prohlubovat povědomí o slovenské kultuře a historii slovenské menšiny v České republice. Často je zde nahlíženo do minulosti významných slovenských či českých dnů a výročí, přičemž jsou připomínány dávné lidové tradice, ale také význam těchto svátků ať už v minulosti či současnosti. Náplní těchto sešlostí jsou tak například debaty, předčítání ze slovenské ale i české literatury, rozhovory se zástupci slovenské menšiny či výklady z historie. V rámci konaných akcí dochází také k významnému prohlubování vztahů v rámci skupiny či navazování vztahů nových.

Zájemci o spolkovou činnost se dozvídají o těchto akcích především prostřednictvím vydávaných tiskovin, případně prostřednictvím webových stránek sdružení, nebo na jejich nástěnkách.⁷ Součástí takovýchto setkání jsou po oficiálním programu také neformální posezení u sklenky a pohoštění.

„Já se o těchto setkáních dozvídám z časopisu, který odebírám. Je to tak že tyto setkání jsou uveřejněny v Listoch. Když mi to vychází a zdraví mi dovolí tak se ráda zastavím.“ Mária (83 let)

Skutečnost je však taková, že drtivá většina informátorů, stejně tak jako drtivá většina slovenské společnosti v České republice, se spolkové činnosti soustavně nevěnuje. Tento fakt ostatně koresponduje i se statistickými údaji zmíněnými výše. Tuto situaci dokládají i výpovědi vybraných informátorů:

„Já asi nejsem ten Slovák, který by tady chodil, nadával na Čehúny a těšil se, až v nějakém slovenském sdružení půjde shlédnout divadlo, nebo si tam koupí časopis.“ Tibor (55 let)

---

⁷ Viz Příloha č. 2

„Já nejsem členem žádného menšinového spolku. Byla jsem na pár vernisážích, nebo na koncertu. Jednou mě kamarádka zlákala na hory oslavit nějakého slovenského silvestra. Tam byli přesně lidé, co se sdružují v nějakém spolku. Bylo to fajn, ale já úplně nemám tuto potřebu. Já spíše ten Slovenský institut a Dům kulturních menšin považuji za takovou trošku hanbu. Přijde mi, že tu slovenskou kulturu jako moc nezastupuje. Vím, že oni na to nemají moc peníže a přijde mi, že tam pořádají akce, kam přijde třeba deset babiček, které tu žijí už od První republiky. Ty si tam pak mezi sebou vykládají, ale to je tak celé.“
Alexandra (49 let)

„Pro mě to sdružování bylo nejdříve spíše z pracovního hlediska. Začala jsem v rámci mé pracovní funkce komunikovat se slovenskými spolky začátkem 90. let. Až poté jsem si našla do spolků cestu jako osoba. Musím ale říct, že jsem se zezáčátku bála, že my jako Slováci jsme sem přišli a přinesli jsme sem jakési Slovensko začátku 80. let, tedy že ti Slováci si zde žili nějakým vlastním životem sdružování, přičemž samotné Slovensko se v průběhu let dostalo někam úplně jinam... Nicméně musím říct, že tu slovenskou identitu v sobě cítím, kvůli tomu se takto se Slováky potkávám.“
Eva (65 let)

Slováci jednoduše nemají ve větší míře potřebu se díky blízkosti s českou většinou tolik spolčovat. Tento fakt je způsoben především jejich schopností integrace do majoritní společnosti, která je na rozdíl od ostatních etnik velmi vysoká. Vedle událostí a setkání, které jsou spojeny s klubovou činností, se Slováci žijící v České republice scházejí v rámci různých vernisáží, výstav, divadelních představení či při příležitosti bohoslužeb vedených ve slovenském jazyce. Kostely, které v současnosti nabízejí bohoslužby ve slovenštině, jsou v Praze dva, konkrétně se jedná o kostel sv. Jindřicha na Novém Městě a kostel sv. Prokopa na Žižkově.

Zvláštní skupinu organizovaných slovenských setkání pak tvoří společné akce, které jsou organizovány a svolávány přes sociální sítě a za tímto účelem zřízené komunitní portály. Tuto formu komunitního setkávání využívají především mladí Slováci, je však nutno dodat že povětšinou nárazově, nebo příležitostně.

Rozdílnost slovenské a české kultury je, jak již bylo zmíněno, spatřována spíše v rámci regionálních diferencí. Informátoři na tyto otázky odpovídali vesměs shodně, tedy že rozdílnost obou kultur je spíše zanedbatelná. Slováci, kteří žijí v České republice, si s sebou ale přinesli zvyklosti v podobě slovenské kuchyně či dodržování některých zvyků.

Nezřídka ale právě na oslavu těchto tradičních svátků jako jsou Velikonoce či Vánoce jezdí zpátky na Slovensko. Primárně se však Slováci vrací na čas domů především za příbuzenstvem a přáteli, dodržování tradic zmiňují až na druhém místě. Toto potvrzuje i následující výpověď:

„Byli jsme jeden stát, to nelze nějak vymazat. Ta podobnost je tu jazyková i kulturní obrovská, ale je důležité říci, že důležitou roli tu hraje také lidský faktor. Rodinu vždy vytváří žena a je to tedy tak, že když se já postavím k plotně, tak většinou vždy vařím to, na co jsem já zvyklá já, kdyby vařil manžel, je to možná naopak a takto je to do jisté míry i se zvyky.“ Eva (65 let):

„S rozdílnými tradicemi a zvyky se setkávám především na Vánoce, nebo Velikonoce, tedy hlavně o těch křesťanských svátcích. Je to hodně dáno i regionem. My na východním Slovensku máme třeba těch rozdílností s českými zvyky více, než třeba Slováci na západě.“ Simona (23 let):

Nejviditelnějším příkladem rozdílu české a slovenské kultury je vedle folklóru a tradic kuchyně. Regionální pestrost kuchyně na Slovensku je poměrně veliká, nezřídka se lze setkat i s jídly, které Češi vůbec neznají. Informátoři často uváděli rozdílnost štědrovečerní tabule, kdy je podávána místo české rybí polévky zelňačka, neboli slovensky kapustnica. Slováci prý mají jednoduše období, kdy si kapustnicu musí uvařit. Díky regionálním rozdílům se například na východě Slovenska neservírují halušky s bryndzou, ale s tvarohem, vejcem, nebo kapustou.

Z hlediska národních stereotypů, jejichž povaha je buďto kladná (zpravidla v rámci autostereotypů), nebo záporná (zpravidla u heterostereotypů) pak dochází k zajímavému pohledu menšiny na minoritu. Takovéto národní stereotypy je důležité, jak již bylo popsáno v teoretické části, rozlišit z hlediska kontextu, ve kterém vznikaly. Je zde tedy velice pravděpodobný rozdíl mezi slovenským pohledem na Čechy i Slováky pohledem menšiny žijící v České republice a pohledem Slováků žijících na Slovensku. Slovenští krajané žijící v ČR mají přece jen daleko komplexnější pohled na Čechy než Slováci na Slovensku, z toho pak plyne také přímější srovnání obou národů.

Informátoři často zmiňovali jako hlavní charakteristiky českého národa jeho pragmatičnost a racionalitu Čechů v kontrastu s emotivností a temperamentem Slováků,

který je navíc podpořen sklony k nacionalismu a hlubšímu národnímu cítění. To dokládají následující úryvky z rozhovorů:

„Přece jen mezi Čechy a Slováky trošičku ten rozdíl je. Člověk to cítí, že je jiný, nějaká pomyslná hranice tam je. Ať už v tom temperamentu, nebo v tom smyslném vnímání. Nechci to nějak paušalizovat, házet do jednoho pytle. Třeba když se Slovák opije a Čech opije, to je rozdíl. Češi třeba většinou sedí u toho piva a diskutují, nebo plklají, naopak třeba Slováci tancují. Nebo třeba v přírodě když je vatra. Češi brnkají na kytaru a zpívají takové ty trampské písničky a to prostě ať jdu s jakýmkoliv Čechem, vždycky je tam někdo, kdo ovládá trampské písně. Zatímco Slováci spíš vždy zpívali lidovky.“ Alexandra (49 let)

„Musím říct, že i když je zde hodně podobností, přece jen jsou Češi a Slováci jiní. Češi se dokážou lépe nad problémy povznést a najít řešení. Češi v sobě prostě mají takový pragmatismus a racionalitu. Slováci jsou více energičtí, emocionální, ale také řeší věci rádi s horkou hlavou.“ Eva (65 let)

„Já se cítím spíše stále jako Čechoslovák, ani ne jako Čech, ani ne jako Slovák. Nejhorší je, že když takhle někam přijdu a někdo se mne zeptá odkud jsem, tak je to pak problém, protože já vlastně nevím, co mám říci. Já jsem jakoby z východu, ale pro mne je důležité, že jsem vyrůstal tady (v Čechách), nabral jsem ten český přístup, ale ten Slovák tam ve mně je. Oni Slováci jsou takoví více Jánošiči, jsou zkrátka divocí a někde to tam je, že já umím občas vybuchnout. To jako jo, ale jak říkám – nejsem nějaká patriot, který by tu musel mít dvojjazyčné nápisy a podobně – to ne.“ Tibor (55 let)

Hlavním městem slovenské spolkové činnosti na českém území je Praha, která je tudíž také hlavním místem udržování a znovuobjevování slovenské kultury v České republice. Sídlí zde všechny slovenská občanská sdružení, Slovenský dům, ale také Slovenský institut. Slováci žijící v České republice zpravidla stále udržují kontakty se Slováky žijícími v jejich rodné vlasti a do určité míry tak zachovávají i vědomí příslušnosti ke slovenskému národu a to i přesto, že jsou si oba národy kulturně i jazykově tak blízkými celky. Tito Slováci, žijící ať už kratší či delší dobu na českém území, tuto rozdílnost pociťují, avšak uvědomují si nedávnou existenci společného státu a nezřídka i příslušnost k pouze vykonstruovanému československému národu.

4.4 Zhodnocení výsledků kvalitativního výzkumu

Slovenská menšina na území České republiky je značně rozptýlená. Hlavním městem slovenské spolkové činnosti na zmíněném území je Praha, která je tudíž také hlavním místem udržování a znovuobjevování slovenské kultury v České republice. Sídli zde všechny slovenské občanské sdružení, Slovenský dům i Slovenský institut. Slováci žijící v Praze tvoří co do profesního tak sociálního rozvrstvení velmi rozličnou skupinu, avšak na rozdíl do zbytku republiky je hustota osídlení Slováků v českém hlavním městě zdaleka nejvyšší. Právě díky těmto skutečnostem se Praha stala zásadním místem pro provedení terénního výzkumu. Zástupci starší i mladší generace slovenské menšiny figurující ve výzkumu pocházejí z různých oblastí Slovenska. V rámci hlavních důvodů jejich migrace na české území je však možno vysledovat několik podobností. Nejčastěji informátoři na území České republiky přicházeli kvůli studiu či za prací, přičemž Praha, jako hlavní město bývalého Československa, pro ně byla atraktivní destinací.

V rámci slovenského etnika/národa jsou sdíleny společné prvky, jako jsou například jazyk, dějiny, předci nebo zvyky a tradice. U některých společenství je při konstrukci etnické/národní identity nejvíce zdůrazňován jazykový prvek a stejně tak tomu je také u slovenské minority v České republice. To, že je jazyk základním etnoidentifikačním znakem tamější slovenské menšiny, je zřejmé zejména z hlediska komparace obou kultur, kdy lze ve větší míře identifikovat pouze regionální či zanedbatelné rozdíly. Většina z dotazovaných Slováků se vyjádřila v tom smyslu, že když slyší slovenštinu kdekoliv ve svém okolí, nezřídka naváží s dotyčnou osobou kontakt, neboť pracující Slováci, kteří zde žijí již delší dobu, udržují aktivní používání slovenského jazyka pouze v rámci rodinného prostředí. Tento poznatek však nemění nic na tom, že se Slováci, ačkoliv v poněkud omezené míře, aktivnímu využívání slovenštiny nebrání.

Generace Slováků, která na České území v průběhu života přišla a slovenštinu se snaží i nadále aktivně používat, tvoří jistý kontrast k potomkům této generace. Ti mluví již převážně česky, i když nezřídka ovládají oba jazyky, neboť ve slovenštině byli vychováváni. Podobně je na tom i skupina mladých Slováků, kteří s rodinou do České republiky přišli jako děti. Ti byli často nenásilně donuceni používat povětšinou češtinu, a to ať již z důvodů vyrůstání mezi českými dětmi nebo později v zaměstnání či ve škole. Slovenštinu tato mladší generace využívá opět spíše jen v rámci rodiny. Často jsou tedy slovenské děti vychovávány bilingvně svými rodiči, kteří jsou si vědomi výhod, které

dvojjazyčná výchova v rámci začlenění do majority přináší. Absenci bilingvního školství se členové slovenské menšiny snaží vynahradit vlastní iniciativou a publikační činností. Produktem jsou různá setkání se slovensky hovořícími členy menšiny, kulturní události ve slovenském jazyce či literatura. Zvláštní skupinu pak tvoří především mladí Slováci, kteří na svůj rodný jazyk nedají dopustit a využívají ho jak v osobním, profesním, potažmo studijním životě. Zástupci této skupiny jednoduše na českém území nežijí dostatečně dlouhou dobu na to, aby stihli začít češtinu absorbovat. Jazyková podobnost češtiny a slovenštiny je zde patrná stejně tak, jako podobnost kulturní. Obecně lze však vyvodit závěr, že k jazykové komunikaci na veřejnosti využívají Slováci žijící v České republice ve většinové míře češtinu, avšak jako svůj rodný jazyk jednoznačně i nadále deklarují slovenštinu.

U menšiny převládá společné etnické/národní vědomí Slováků, které je navíc doplněno identitou „čechoslováctví“, která je založena na společné historické paměti a tedy společné česko – slovenské minulosti. Ačkoliv byl československý národ pouze umělým spojením dvou různých etnických/národních celků, idea čechoslovakismu mezi představiteli především starší a střední generace slovenské menšiny v České republice neustále rezonuje. Tato československá identita se nejvíce projevuje u generace, která byla vychovávána ve smíšeném československém manželství, tedy s vazbami jak na českou, tak slovenskou část společné republiky. Navíc byli tito jedinci díky svému rodinnému prostředí vychováni dvojjazyčně. I přes tuto skutečnost jsou i u zástupců menšiny považujících se za Čechoslováky, stejně tak jako u ostatních Slováků žijících na českém území, patrné jejich slovenské kořeny.

Konstrukce slovenské identity je ovlivněna také zájmem o slovenskou kulturu, dění na Slovensku a především vzájemným setkáváním jedinců ať už v rámci programu sdružení slovenských menšin či v rámci jiných akcí. Kulturní programy, společenská setkání, přednášky, besedy či výstavy pořádá většina slovenských občanských sdružení v České republice. Účelem těchto setkání je zejména snaha připomínat si a prohlubovat povědomí o slovenské kultuře a historii slovenské menšiny v České republice. Často je zde nahlíženo do minulosti významných slovenských dnů a výročí, přičemž jsou připomínány dávné lidové tradice, ale také význam těchto svátků. Právě v rámci takovýchto akcí dochází k významnému prohlubování vztahů v rámci skupiny či navazování vztahů nejen s představiteli uvnitř společenství. Drtivá většina informátorů se však spolkové činnosti

soustavně nevěnuje, což však koresponduje se statistickými údaji o spolkové činnosti Slováků a skutečností, že představitelé této minority nemají vzhledem k jazykové a kulturní blízkosti potřebu se spolčovat. Schopnost integrace do majoritní společnosti zde totiž je na ve srovnání s ostatními etnickými/národnostními menšinami velmi vysoká. Vedle událostí a setkání, které jsou spojeny s klubovou činností, se Slováci žijící v České republice scházejí v rámci různých vernisáží, výstav, divadelních představení či při příležitosti bohoslužeb vedených ve slovenském jazyce. Zvláštní skupinou organizovaných slovenských setkání jsou pak zábavní a sportovní akce, které jsou především pro mladší generaci organizovány a svolávány přes sociální sítě.

Samotnou odlišnost slovenské kultury od české je možno vysledovat spíše v rámci regionálních diferencí. Slováci si s sebou na české území přinesli především zvyklosti v podobě slovenské kuchyně či dodržování některých zvyků. Nežidka se pak ale na oslavu tradičních křesťanských svátků jako jsou Velikonoce či Vánoce vrací zpět na Slovensko. Primárně však Slováci jezdí domů především za příbuzenstvem a přáteli. Zástupci této menšiny zpravidla stále udržují kontakty se svými krajaný na Slovensku a do určité míry tak zachovávají i vědomí o příslušnosti ke slovenskému národu a to i přesto, že jsou si oba národy kulturně i jazykově tak blízkými celky.

Z hlediska národních stereotypů zástupci slovenské menšiny nabízejí daleko komplexnější srovnání Čechů a Slováků, než jejich krajané na Slovensku. Informátoři často vypichovali jako hlavní charakteristiky českého národa pragmatičnost a smysl pro racionalitu v kontrastu s emotivností a temperamentem Slováků, který je navíc podpořen sklony k nacionalismu a většímu národnímu cítění.

5 Závěr

Slovenská menšina je na rozdíl od ostatních minorit v České republice velice specifická. Tato jedinečnost je způsobena především minulostí, kdy oba národy tvořily jeden státní útvar a byly tak uměle spojeny do jednoho československého národa. I přes tuto část společné historie se však Češi i Slováci ve zpravidla důležitých meznících jejich společných dějin svými názory rozcházel. Tento názorový nesoulad, nacionalistické sklony Slováků a pocit dlouhodobého řízení společné republiky pouze z Prahy vedly až k rozdělení Československa a otevření nové kapitoly dějin o slovenské menšině na českém území. Právě existence obou národů v rámci Československé republiky přitom vytvořila kvalitativně odlišné prostředí pro oboustrannou pracovní migraci, kdy příliv Slováků do české části republiky mnohonásobně převyšoval odchod Čechů opačným směrem. Slováci na české území proudili do několika průmyslových center jako Ostravsko či Severní Čechy, avšak početná enkláva slovenské minority se usadila také v českém hlavním městě. Praha se po rozpadu republiky stala také jediným městem, kde byla znovuzahájena slovenská spolková činnost. V průběhu dvaadvaceti let od rozdělení federace se slovenská minorita měla možnost konsolidovat a svoji spolkovou činnost ustálit. Z pozice nejpočetnější menšiny v České republice je však nutno podotknout, že zájem Slováků o spolkovou činnost je právě díky jejich podobnosti s majoritou a demografickému rozmístění velice malý.

Tato diplomová práce řešila problematiku konstrukce a udržování slovenské identity v českém prostředí právě na příkladu slovenské etnické minority. Ukázalo se, že hlavním identifikačním prvkem Slováků žijících v České republice je jednoznačně jazyk. Díky neobvyklé vzájemné srozumitelnosti češtiny a slovenštiny a benevolentní právní úpravě považují Slováci dorozumívání pomocí slovenského jazyka na českém území většinou za bezproblémové. Právě prostřednictvím aktivního používání slovenštiny a jejího předávání svým potomkům, stejně tak jako snaze o zachování kontaktu s jejich rodnou vlastí, Slováci v České republice konstruují svoji identitu. Jazyková identita a snaha o uchování některých kulturních prvků (zvyky spojené s křesťanstvím, zájem o slovenské kulturní dění či tradiční slovenská kuchyně), tvoří hlavní atributy etnické identity slovenské menšiny v České republice.

Ačkoliv je začlenění slovenské menšiny do české majority většinou bezproblémovou záležitostí a také k němu často dochází, Slováci v České republice se ke svému původu většinou aktivně hlásí. Starší a střední generace pak stále vzpomíná na nedávnou existenci společného státu a nezdědka také deklaruje příslušnost k vykonstruovanému československému národu.

Slováci žijící na území České republiky dnes, a to ať již kratší dobu či několik desítek let, se svoji etnickou/národní identitu snaží do určité míry vždy zachovat. Tato míra pak závisí na domácím prostředí každého jedince, intenzitě kontaktu s ostatními příslušníky této menšiny, možnosti komunikace ve slovenském jazyce, rozsahu kulturní činnosti tohoto společenství nebo menšinové spolkové aktivitě. Všechny tyto aspekty současně se společnou národní historií a tedy sdílenou kolektivní pamětí pak přispívají jak ke konstruování, tak udržování slovenské identity v kontrastu s českým prostředím.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Literární zdroje

ALLPORT, Gordon. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor, 2004. 574 s. ISBN 80-7260-125-3.

ANDERSON, Benedict R. *Představy společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. 274 s. ISBN 978-80-246-1490-8.

ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor, 2001. 317 s. ISBN 80-7260-051-6.

BALVÍN, Jaroslav. *Praha a osobnosti národnostních menšin*. Praha: Komise hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin na území hl.m. Prahy, 2000, 234 s. ISBN 80-902972-0-X.

BERGER, Peter, LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

Disman, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.

ERIKSEN, Thomas. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2012. 352 s. ISBN 978-80-7419-053-7.

GÁL, Fedor. *Dnešní krize česko-slovenských vztahů*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992, 112 s. ISBN 8090105947.

GELLNER, Ernest. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal, 1993. 158 s. ISBN 80-900892-9-1.

- GELLNER, Ernest. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 133 s. ISBN 80-7325-023-3.
- HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 289 s. ISBN 978-80-7419-016-2.
- HARDING-ESCH, Edith, RILEY, Philip. *Bilingvní rodina*, Praha: Portál, 2008, 223 s. ISBN 978-80-7367-358-1.
- HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2007, 166 s. ISBN 9788073672836.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HIRT: 9 – 76 in HIRT, Tomáš, JAKOUBEK, Marek. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 279 s. ISBN 80-86898-22-9.
- HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2001, 209 s. ISBN 80-858-5097-4.
- HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009. 315 s. ISBN 978-80-7419-010-0.
- HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 451 s. ISBN 80-86429-20-2.
- JENKINS, Richard. *Rethinking Ethnicity*. Londýn: SAGE, 2008, 224 s. ISBN 1849204934.
- KILIÁNOVÁ, Gabriela, Eva KOWALSKÁ, Eva, KREKOVIČOVÁ, Eva. *My a tí druhí v modernej spoločnosti: konštrukcie a transformácie kolektívnych identít*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 2009, 722 s. ISBN 9788022410250.
- KOLESÁR, Peter. *Česko-slovenské vzťahy desať let po rozpadu federácie: zborník študentských príspevků*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 126 s. ISBN 8021032731.

- KVASNIČKOVÁ, Adela. *Náboženstvo ako kolektívna pamäť: prípad Slovenska a Čiech*. V Bratislave: Univerzita Komenského, 2005, 121 s. ISBN 8022321249.
- LAWLESS, Robert. *Co je to kultura*. Olomouc: Nakladatelství Votobia, 1996. 182 s. ISBN 80-7198-106-0.
- LEYENS, Jacques-Philippe, YZERBYT, Vincent, SCHADRON, Georges. *Stereotypes and Social Cognition*. Londýn: Sage Publications, 1994, ISBN 0803985835.
- LOZOVIUK: 162 – 197 in HIRT, Tomáš, JAKOUBEK, Marek. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 279 s. ISBN 80-86898-22-9.
- MAYER, Françoise. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. Praha: Argo, 2009, 273 s. ISBN 978-802-5701-515.
- MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 268 s. ISBN 80-86429-25-3.
- NOSKOVÁ, Helena, JIRÁSKOVÁ, Ludmila. *Slovenčina a jej podoby vo vybraných regiónoch Čiech a Moravy*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012, 18 s.
- NOSKOVÁ, Helena. *O původu Slováků v Čechách*. Praha: Trilabit, 2001, 254 s. ISBN 80-902681-1-0.
- NOSKOVÁ, Helena. *Pražské ozvěny: Minulost a současnost Slováků v českých zemích*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2014, 199 s. ISBN 978-80-7285-178-2.
- NOSKOVÁ: 10 – 31. In (ed.) NOSKOVÁ, Helena, TOŠOVSKÁ, Eva. *Kapitoly o proměnách pohraničí se zřetelem na Králicko*. Praha: Ústav soudobých dějin AV ČR, 2010, 254 s. ISBN 978-80-7285-121-8.
- NOSKOVÁ: 123 – 147. In (ed.) NOSKOVÁ, Helena, BEDNAŘÍK, Petr. *National Minorities, Identity, Education*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011, 159 s. ISBN 978-80-7285-136-2.

NOSKOVÁ: 224 – 227 in NOSKOVÁ, Helena, BEDNAŘÍK, Petr. *Národnosti menšiny, multikulturalita, vzdělávání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2010, 238 s. ISBN 978-80-7285-129-4.

PATOČKA, Jan. *Co jsou Češi?: Was sind die Tschechen? : malý přehled fakt a pokus o vysvětlení = kleiner Tatsachenbericht und Erklärungsversuch*. 1. vyd. Přeložil Vladimír Jochmann. Praha: Panorama, 1992, 237 s. ISBN 8070382783.

PETRŮ, PETRÁŠ: 24-25. In (ed.) PETRÁŠ, René, PETRŮV, Helena, SCHEU, Harald Christian. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. 507 s. ISBN 978-80-87284-00-1.

POLÁČKOVÁ, Zuzana. *Slovensko-české vztahy v kontexte strednej Európy*. Bratislava: Veda, 2005, 496 s. ISBN 802240859x.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd., Praha: Grada, 2009, 184 s., Sociologie., ISBN 978-80-247-3006-6.

RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: česko-slovenské vztahy 1945-1992*. Bratislava: Academic Press, 1998. 554 s. ISBN 80-88880-11-4.

RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: česko-slovenské vztahy 1914-1945*. Bratislava: Academic Press, 1997. 554 s. ISBN 80-88880-10-6.

SEWERYN, Olga, SMAGACZ, Marta: 17-25 in: KLUSÁKOVÁ, Lud'a., ELLIS, Steven., eds. *Frontiers and Identities: Exploring the Research Area*. Pisa: Pisa University Press, 2006, str. 214, ISBN 88-8492-405-7.

SCHEU: 18 – 24. In (ed.) PETRÁŠ, René, PETRŮV, Helena, SCHEU, Harald Christian. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. 507 s. ISBN 978-80-87284-00-1.

SOUKUP, Martin. *Základy kulturní antropologie*. Praha: Akademie veřejné správy, 2009, 214 s., ISBN 978-80-87207-03-1.

SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, 667 s. ISBN 80-246-0337-3.

SULITKA: 148 – 185. In (ed.) PETRÁŠ, René, PETRŮV, Helena, SCHEU, Harald Christian. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. 507 s. ISBN 978-80-87284-00-1.

ŠAJEROVÁ: 189 – 198. In (ed.) PETRÁŠ, René, PETRŮV, Helena, SCHEU, Harald Christian. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. 507 s. ISBN 978-80-87284-00-1.

ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009, 215 s. ISBN 978–80–86429–83–0.

ŠMÍD, Tomáš, VAŘURA, Vladimír (ed.). *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 278 s. ISBN 978-80-7325-126-0

ŠUBRT, Jiří. *Civilizační teorie Norberta Eliase*. Praha: Karolinum, 1996, 106 s. ISBN 80-7184-197-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

VRANOVSKÝ, Pavel. *Quo vadis, slovenská menšina?*. Praha: Forpex, 1999. 103 s. Dobré slovo Slovákovi a Čechovi. ISBN 80-901346-2-9.

VÝROST, Josef, SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008, 404 s., Psyché. ISBN 978–80–247–1428–8.

6.2 Elektronické zdroje

EZZEDINE-LUKŠÍKOVÁ, Petra. *Slováci v ČR* [online]. Socioweb, 2005, [citováno 3. 1. 2015]. Dostupné z www:

<<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=197&lst=103>>

HIRT, Tomáš. *Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu* [online]. AntropoWebzin, 2007, [citováno 4. 1. 2015]. Dostupné z www: <<http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>>

HIRT, Tomáš. *Přehled nejasností spjatých s konceptem etnicity v perspektivě postbarhovských přístupů* [online]. AntropoWebzin, 2007, [citováno 22. 3. 2015]. Dostupné z www: <<http://antropologie.zcu.cz/prehled-nejasnosti-spjaty-ch-s-konceptem-etnicit>>

Klub slovenské Kultury – Stanovy Klubu slovenské kultury [online]. Klub slovenské kultury, 2006, [citováno 12. 1. 2015]. Dostupné z www:

<http://www.klubsk.net/Stanovy/Stanovy_KSK.pdf>

Národnostní složení obyvatelstva [online]. Český statistický úřad, 2003, [citováno 4. 1. 2015]. Dostupné z www:

<<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/publ/4114-03->>

Obec Slovákov v Českej republike – História a súčasnosť [online]. Obec Slovákov v Českej republike, 2008, [citováno 4. 1. 2015]. Dostupné z www:

<<http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=21f8d50e-5af6-45ff-8ea7-08f757a3812a>>

Slovensko-český klub [online]. Slovensko-český klub, 2009, [citováno 12. 1. 2015].

Dostupné z www: <<http://www.czsk.net/index.html>>

SVOBODA, Michal. *Biografická metoda v antropologii* [online]. Katedra anotrpologie FF ZČU, 2012, [citováno 8. 2. 2015]. Dostupné z www: <<http://www.antropologie.org/cs/publikace/prehledove-studie/biograficka-metoda-v-antropologii>>

SVOBODA, Michal. *Zúčastněné pozorování a nezúčastněné pozorování* [online]. Katedra anotrpologie FF ZČU, 2014, [citováno 8. 2. 2015]. Dostupné z www: <http://www.antropologie.org/cs/metodologie/zucastnene-a-nezucastnene-pozorovani>

7 Přílohy

Příloha č. 1: Reportáž z výstavy spolku Detvan v DNM (14. ledna 2015)

Výstava spolku Detvan v Dome národnostných menšín

Výstava Detvan. Slovenský spolok Detvan v Prahe (1882 až 2012) mala v Čechách dva významné premiéry: 2. decembra 2014 v Krajskej vedeckej knižnici v Liberci a 14. januára 2015 v Prahe. Výstavu pripravila Slovenská národná knižnica v Martine. Jej autorom je Mgr. Peter Cabada. DOMUS SM v ČR preniesol výstavu do českého prostredia a je jej mediálnym partnerom. K výstave pripravil niekoľko literárnych podvečerov s dramatisovaným čítaním z diel slovenských spisovateľov – detvancov. V Liberci Vlado Štancel a Štefan Capko čítali z diel J. G. Tajovského a Martina Kukučína so spreádzajúcim slovom autorky tohto príspevku pred publikom libereckých Slovákov, ktorí si prišli pripomenúť diela slovenských spisovateľov a svoj materinský jazyk spolu s Čechmi, ktorým je slovenská kultúra blízka. Za usporiadanie večera a prezentáciu výstavy patrí veľké poďakovanie riaditeľke Krajskej vedeckej knižnice v Liberci pani Mgr. Blanke Konvalinkovej.

14. 1. 2015 poctil otvorenie výstavy v Dome národnostných menšín veľvyslanec Slovenskej republiky J. E. Peter Weiss. V úvodnom slove sme si pripomenuli dlhú históriu česko-slovenských vzťahov a obdobia, keď slovenské osobnosti odovzdávali českým krajinám svoj intelektuálny prínos; napr. Ján Jesenius, Vavrinec Benedikt z Nedožier, Peter Fradélius, Pavel Kyrmezer a mnohí ďalší.

Priliv Slovákov, študentov, tovarisov i učňov zosilnel koncom 19. storočia. Študentský živel sa výrazne emancipoval v Prahe. Študenti študovali na samostatnej českej univerzite a filozofickej a lekárskej fakulte, na Českém vysokém učení technickém, na vysokých školách umeleckého zamerania. Podľa týchto študentov si pražská spoločnosť tvorila názor na Slovákov a oni si toho boli vedomí. Ich vystupovanie, skromnosť, vytrvalosť, rozhladenosť podnecovala záujem o Slovensko a Slovákov vôbec. Niektoré české spolky pomáhali slovenským študentom preniknúť do pražského prostredia a vzbudili tak záujem o Slovensko a Slovákov, slovenských študentov – napr. Moravská beseda, Radhošť, Slavia, Umělecká beseda i Akademický čtenářský spolek.

Slovenskí študenti sa začali združovať v slovenskom študentskom spolku Detvan, ktorý vznikol v roku 1882. S detvancami sa rád stretal profesor T. G. Masaryk. Niektorí patrili k jeho študentom. Detvan bol diskusným klubom, odborným seminárom, kde si študenti posudzovali navzájom svoje práce. Bol tiež domovom v novom prostredí, mieste, kde študenti z rôznych končín Slovenska nachádzali svojich krajanov a priateľov. V spolku žili a tvorili Milan Rastislav Štefánik, Jaroslav Vlček, Matej Bencúr (Martin Kukučín), Ladislav Nádaši-Jégé, Dušan Makovický, Albert Škarvan, Ján Smetanay, Jozef Gregor Tajovský, Ivan Krasko, Vavro Šrobár, Anton Štefánek, Janko Alexy, Gejza Vámoš, Miloš Bazovský a ďalší; neskoršie Ladislav Novomeský a celá ďalšia plejáda nových detvancov.

O spolku a jeho osobnostiach je výstava. Vo vynikajúcich fotografiách Pavla Socháňa a sprievodnom slove Petra Cabadaja nám zanecháva významný odkaz hrdosti na tých, ktorí tu boli v minulosti. Aj podľa nás a nášho vkladu do českého prostredia si pražská spoločnosť utvára názor na súčasnú slovenskú menšinu a jej predstaviteľov.

Helena Nosková

22 Listy

Zdroj: Listy Slovákov a Čechov ktorí chcú o sebe vedieť viac (č. 1-2, 2015)

Programy DOMUS SM v ČR a KSK v decembri a januári 2014-2015

Výstava spolku DETVAN

2. decembra 2014 - 13. januára 2015

Krajská vedecká knižnica Liberec

Prípravili SNK v Martine, DOMUS SM v ČR a KVK Liberec.

Karol Pajer – hrdina odboja proti fašizmu

15. decembra 2015 17.00 hod.

Galéria DNM, Vocelova 602/3, Praha 2

Výstavu, ktorá potrvá do 25. 1. 2015, pripravil DOMUS SM v ČR.

Prezentácia novej knihy Vladimíra Štancela Milka

14. januára 2015

Palác knihy Luxor, Václavské náměstí, Praha 1

Vernisáž výstavy spolku Detvan

15. januára 2015 17.00 hod.

Galéria DNM

Výstavu pripravili SNK v Martine a DOMUS SM v ČR.

Výstava potrvá do 20. 1. 2015

MILINA ZIMKOVÁ: SMARAGDOVÁ DOSKA

21. januára 2015 18.00 hod.

Galéria SI

Výstava predstaví výber diel autorky z posledných štyroch rokov. Pripravil Spolok výtvarníkov Slovenska a SI.

Prednáška o II. svetovej vojne a hrdinovi odboja proti nacizmu vo Francúzsku Karolovi Pajerovi

22. januára 2015 17.00 hod.

Galéria DNM

Prednáška s výstavou o II. svetovej vojne pre študentov stredných škôl s projekciou slovenského celovečerného filmu Krok do tmy

23. januára 2015 14.00 hod.

Spoločenská sála DNM, Vocelova 602/3, Praha 2

CHAVIVA REICK: NÁVRAT DO EURÓPSKEJ PAMÄTI

27. januára 2015 18.00 hod.

DNM, Vocelova 602/3

Medzinárodný projekt, podporený z programu Európa pre občanov, ktorého cieľom je oživiť pamiatku

Ch. Reick, rodičky z Radwane pri príležitosti 100. výročia jej narodenia a 70. výročia jej úmrtia. Súčasťou

projektu je dokumentárny film o Ch. Reick *Návrat do horiaceho domu*, ktorý predstavuje život tejto

porozhodnej ženy. Pripravili Múzeum SNP v Banskej Bystrici, ANZIO s.r.o., DOMUS SM v ČR a SI.

Redakcia sa oplatí navštíviť na otvorení, ktoré sa uskutoční v Listoch Slovákov a Čechov č. 11. Na s. 21 a 22 v textovej a obrázkovej

spojbe s premiérou slovenského filmu Krok do tmy je napríklad uvedené meno režiséra Miloslava Lushata ako Miroslava Lushata.

Na skupinovej fotografii je uvedený Alexander Brocko, namiesto Alexandra Brocko. Na s. 22 je vedľa Miloslava Lushata, Milosly

Spáčilovej a Zuzany Mládkovej smutný riaditeľ NFA Vladimír Opáča. Autormi všetkých fotografií je Alexander Brocko. Všetky

listy navštevujte na cechy.sk.

Slovenské zberateľské Liečivá Fintica Slovenský inštitút Detvan DNM
Vás srdečne pozývajú na jubilejný 25. ročník skríteného programu

VIANOCE S LIMBOROU

13.12.2014 18:00

v Divadle „U Hasičů“

Himkova 45, Praha 2

účinkujú sily: Limbor, Lantoka, Mili Lantoka, a hostia z Kyje

Jazyk a obľúbené a známe predstavenia zasa a slovenských Vianoc. Učastníka fyzických vnútorných diel - kapreca, obľúky...

Prístup z Bratislavou, Bratislava, MK ČR ÚSTŘ. MK, SMČ, SI, v Praze

Pracovník: www.kulturni.cz / www.dnv.cz

www.pozovany.sk

HRANA
4 FILMY O MAREKVI BREZOVSKOM
17. DECEMBRA 2014 O 18.30 HOD. V KINE LUCERNA
DVOJTRÁVA 11, PRAHA 11

Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR
uvádí výstavu
KAROL PAJER
Hrdina boja proti fašizmu

Majitel výstavy: Ing. Juraj Nedorost

Termín: vernisáž 15.12.2014 17.00 hod
Galérie DNM, Vocelova 3, Praha 2

Výstava sa uskutočnila s ilustrovanými podporou MHMP, MŠMT a MK

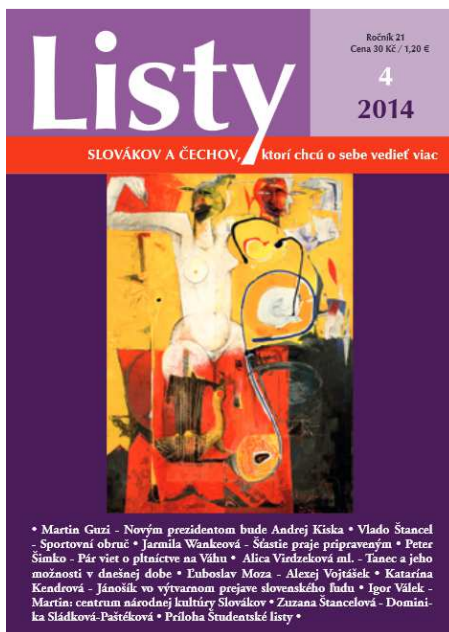
Krajská vedecká knižnica Liberec
Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR
a
Klub slovenskej kultúry
Vás srdečne pozývajú na otvorení - celovečerného projektu

Detvan
Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR

Praha, Galéria DNM, Vocelova 602/3
15. 1. 2015 - 30. 1. 2015

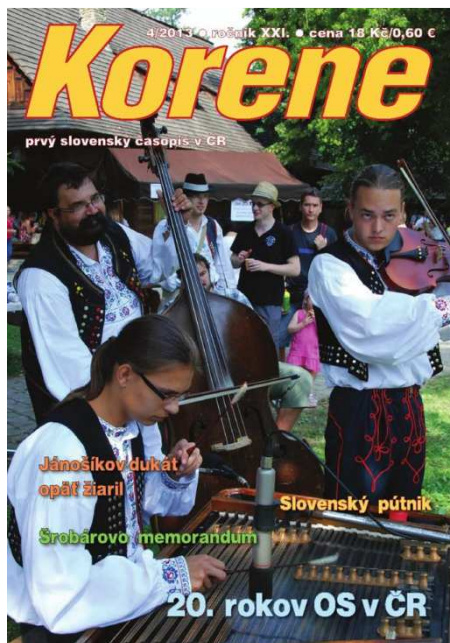
Výstava v rámci jej príležitosti: 130. výročie vzniku Spolku Detvan

Příloha č. 3: Obálka časopisu *Listy Slovákov a Čechov ktorí chcú o sebe vedieť viac*

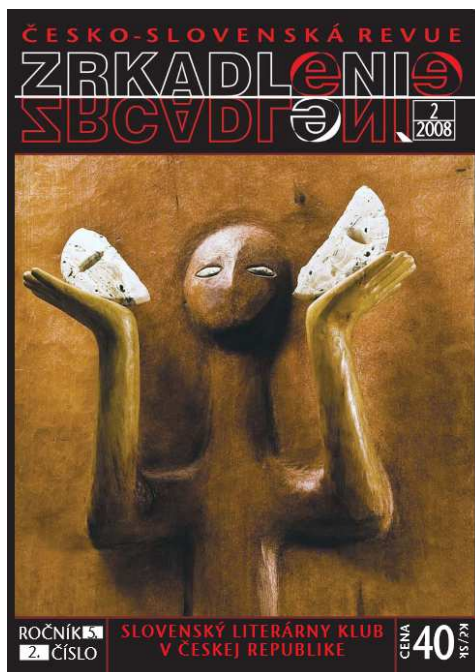
Zdroj: *Listy Slovákov a Čechov ktorí chcú o sebe vedieť viac* (č. 4, 2014)

Příloha č. 4: Obálka časopisu *Korene*

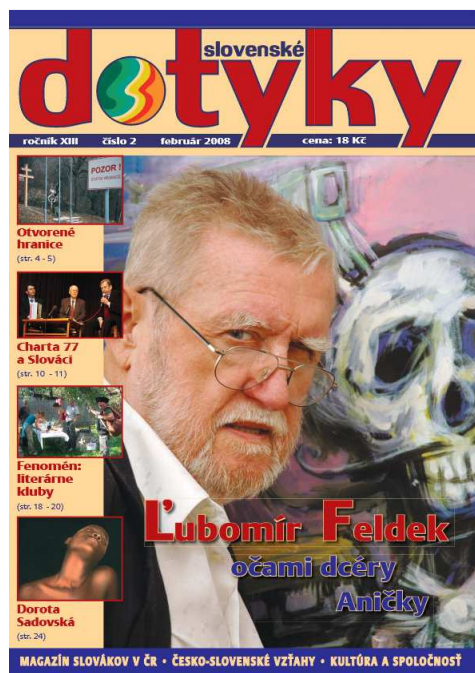
Zdroj: *Korene, prvý slovenský časopis v ČR* (č. 4, 2013)

Příloha č. 5: Obálka česko-slovenské revue Zrkadlenie / Zrcadlení

Zdroj: Zrkadlenie / Zrcadlení (č. 2, 2008)

Příloha č. 6: Obálka časopisu Slovenské Dotyky

Zdroj: Slovenské Dotyky (č. 2, 2008)

Příloha č. 7: Pozvánka na „podvečer nielen pre ženy“

Pozvánka na podvečer nielen pre ženy

Máloktoľný sviatok vyvoláva kladné i záporné pocity ako v nedávnej socialistickej minulosti sprofanovaný Medzinárodný deň žien. V podvečer 9. marca sa pokúsime hlbšie nazrieť do minulosti. Sprítomníme si dávne ľudové tradície nielen na Slovensku, ale i v iných krajinách, kde mal sviatok žien nazývaný Babský deň alebo Utorok s čapicou veľký význam. V čom spočíval jeho význam a ako sa z neho postupne stal MDŽ? Akú úlohu zohral rok 1908, 1917 a ďalšie roky? Podvečerom s príbehom neobvyčajného i zneužitého sviatku bude sprevádzať Ing. Mgr. Stefan Capko - herec, gagman, klaun, Mgr. art. Monika Pulíšová a ďalšie spolutvorkyne tohto veselého i poučného pásma. Pripravil DOMUS SM v ČR, vďaka finančnej podpore MK ČR a MSMT.

9. marca 2015 o 17.00 v Kaviarni DNM
Vstup voľný

Zdroj: Vlastní archiv

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: *Seznam informátorů*

Tabulka č. 2: *Struktura obyvatelstva podle národnosti v letech 1921 – 2001 (v %)*

Seznam příloh

Příloha č. 1: *Reportáž z výstavy spolku Detvan v DNM (14. ledna 2015)*

Příloha č. 2: *Program Domus slovenské menšiny a Klubu slovenské kultury*

Příloha č. 3: *Obálka časopisu Listy Slovákov a Čechov ktorí chcú o sebe vedieť viac*

Příloha č. 4: *Obálka časopisu Korene*

Příloha č. 5: *Obálka česko-slovenské revue Zrkadlenie / Zrcadlení*

Příloha č. 6: *Obálka časopisu Slovenské dotyky*

Příloha č. 7: *Pozvánka na „Podvečer nielen pre ženy“*